

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

A Krisztus mennybemenetele.

Le van írva a synoptikusoknál s ezenkívül az „Apostolok Cselekedetei“-nek 1-ső káputjában.

A megdicsőülés helyét illetőleg azonban az evangéliumok s az „Apostolok Cselekedetei“-ről írott könyv adatai között némienemű ellenmondás látszik s ez az ellenmondás magyarázatot igényel. *Máté* ugyanis egyszerűen csak „hegy“-et említ, míg *Márk* erről a hegyről nem is emlékeztet, úgy beszél el a nagy eseményt, hogy a Krisztus akkor vitették fel, mikor az együtt levő 11 tanítványnak legutóljára megjelent s ezeknek hitettségét és szívkeménységét megfeddve, útastá őket, mondván: „*elmenvén mind e széles világra, prédikáljátok az evangéliumot minden teremtetett állatnak.*“ *Lukács* a maga evangéliumában már úgy szól, hogy a Megváltó tanítványait kivitte „*Bethaniáig*“ s szemök láttára áldásközben innen emelkedett fel. De ugyancsak ez a szentíró az „Apostolok Cselekedetei“-ről írott könyvében a mennybemenetel színteréről már az „*Olajfák hegyé*“-t nevezi meg, „*mely Jeruzsálem mellett vagyion egy szombatnapi járó földre.*“ Ezt a kétféle állítást ugyanazon szerző tollából, régebben még az írásmagyarázók közül is többen hajlandók voltak ellenmondásnak tekinteni; holott, mint fentebb említettük, az ellenmondás csak látszólagos s ha a helyet közelebbről megvizsgáljuk, magától elenyészik.

A dolog ugyanis akként áll, hogy Jeruzsálem-től keletre feküdt egy hegy, melyet a várostól a Kidron pataka választott el. Ezt a hegyet nevezték közönségesen és kollektíve az „*Olajfák hegyé*“-nek. A hegy azonban messze kiterjedvén, különböző részekre oszlott s az egyes részek az ott kiválóbban díszlő fákról neveztettek el. Így p. o. az Olajfák hegyének közvetlen Jeruzsálem mellett fekvő része a „*Bethfagé*“ volt, azon az

okon hordván ezt a nevet, mert ott különösen képpen a füge termett. A „*Bethfagé*“ melletti hegyszakaszt neveztetett aztán „*Bethániá*“-nak, vagyis a pálmák hegyének azért, mert itt meg főképpen a pálmafák tenyésztek.

Igy hát a Lukács kétféle előadása között voltaképpen semmi ellenmondás nincs, sőt evangéliumában is csak azt mondja, a mit a „Cselekedetek könyvé“-ben, azzal a lényegtelen különbséggel, hogy míg az utóbbi helyen a hegyet gyűjtő néven említi, amott a hegyszakaszt speciális névre hivatkozik. A lényeg tehát az, hogy a megdicsőülés színtere a Jeruzsálem mellett levő hegy vala.

Itt ér véget a Megváltó földi pályafutása; innen ment fel a mennyekbe, hogy Atyjának jobbjára üljön s országoljon az Istennek hatalmában, felségében és dicsőségében.

Metafizikailag a téri és időbeli extensív szempontokra tekintve, felette nehéz ezt az isteni „jobb“-ot megmagyarázni s mintegy kézzelfoghatóvá tenni. Ugyanazért elégedjünk meg most azzal, a mit erre nézve Kálvin János mond: „az a hely, az az ország nincs úgy körülhatárolva, hogy a Krisztus az ő erejét, mindenütt a hol akarja, úgy a mennyen, mint a földön, ki ne mutathatná; hatalmával és erejével az övének jelen nem lehetne; életét velök ne közölhetné; őket ne erősíthetné; táplálhatná éppen úgy, mintha teste szerint jelen volna.“ Ebben megnyugodhatunk, mert úgy tetszik nekünk, hogy ez is ama nagy titkok közé tartozik, melyek — Pál apostol szerint — „örök időktől fogva elrejtettek volt.“

A mennybemenetel magasztos igazságával kapcsolatosan felmerül azonban egy mindjárt a 2-ik században előállott s azóta hosszú korszakokon át többször és sokak által vitatott s különféleképpen magyarázott rendkívül fontos olyan

dogmatikai kérdés, mely magával a váltsággal a legszorosabb viszonyban áll s ettől már pusztán a lélektani asszociációk törvényei szerint is, de még sokkal inkább eskhatológiai szempontokból el nem választható; logikai dichotómiának vagy kettéosztásnak alá nem vethető. Értjük a megdicsőült Logosz materiális állagát, vagyis azt a kérdést, mely a mennybe ment Megváltó testének anyagi essenciájával foglalkozik.

Hogy a Krisztusban két természet volt; hogy benne az isteni és az emberi egyesült s hogy ennek következtében neki nemcsak Istennek, hanem valóságos embernek is kellett lennie: ez az orthodoxiának *Augustin* nagy győzelmei, illetve az 5-ik század óta iráson alapuló rendíthetetlen hitvallása. Elfogadták ezt a reformátorok s elfogadta azok között *Kálvin János* is, a ki midőn a transsubstantiatio dogmáját ostromolja, váltig azt hányja szemére a pápistáknak, hogy ezek tulajdonképpen „a Marcion eretnekségére nyitottak kaput; elővonszolták őt a pokolból”, a midőn úgy okoskodnak, hogy a Krisztus teste, mint valami tündéri test, lényegileg ott van az úrvacsorai megszentelt kenyérben. Az *Institutio* 2-ik könyvének 13-ik fejezetében több, mint 30 szentírási hely idézésével bizonyítja és fejt ki *Kálvin*, hogy a Krisztusnak hozzánk teljesen hasonlónak kellett lenni, mert csakis így lehetett irgalmas és hív főpapunk.

Sarkalatos és soha fel nem adott hitvallásunk tehát nekünk is, hogy a Megváltó hozzánk mindenestől fogva hasonlatos volt, a büntől megválva. Felvette a mi testünket, hogy abban hordozza a mi adósságunkat; hogy „amiképpen ember által vagy a halál, a halottaknak feltámadása is ember által legyen.” Ebben a testben támadott fel is; mert csak így lehetett „első zsengéje azoknak, kik elaludtak.” Erről ő maga tesz bizonyosságot akkor, a midőn feltámadása után a II tanítványnak megjelenik s azoknak meggyőzésére ezt mondja: „*lássátok meg az én kezeimet és lábaimat, mert én vagyok; tapogassátok meg engemet és lássátok, mert a léleknek nincsen húsa és csontja, a mint látjátok, hogy nekem vagyok.*”

Ez bizonyos s felette komolyan szó sem lehet.

De itt következik az a másik kérdés, amire fentebb már rámutattunk, hogy t. i. ugyanezen romlandó s minden változásnak alávetett testben emelkedett-e fel a mennyekbe? Mert hogy testben ment fel, annak a tanítványok szeméi voltak a tanúi s erre hivatkoznak a megjelent angyalok is, mondván: „*a Jézus, a ki oda felvitetik ti tőletek mennyországba, akképpen jó el, a miképpen láttátok őtet felmenni mennyekbe.*”

E kérdésre az evangéliumokban kielégítő

magyarázatot nem találunk. Részletesebben nem foglalkoznak ezzel a reformátorok sem. Ugyanezért fejtegetésünkben merő spekulációkra volnánk utálva, ha előttünk nem állana Pál apostolnak a feltámadásra vonatkozó tanítása s ebből a mennyei sugarak a sötét mélységbe be nem világítanának.

Pál ugyanis a korinthusbeliekhez írott 1-ső levele 15-ik káputjában a feltámadásnak bizonyos voltát fejtegetvén, a többek között ezt mondja: „*mi módon támasztatnak fel a halottak? Minémű testtel jőnek pedig ki? Balgatag ember, a mit te a földbe vetsz, nem elevenedik meg, hanemha meghaladand. És a mit elvetsz, nem azt veted el, a mi azután kikél; hanem pusztá magot, tudniillik gabonának vagy egyébnek magvát. De az Isten ad annak testet, a mint akarta és mindenféle magnak kiváltképpen való testet. Vagynak mennyei testek, vagynak földi testek; de különb dicsőségek vagyon a mennyeieknek, különb a földieknek. Így leszen a halottaknak feltámadások is: elvettetik rohadandó test, feltámasztatik rohadatlan. Elvettetik gyalázatos test, feltámasztatik dicsőséges; elvettetik erőtelen test, feltámasztatik hatalmas. Elvettetik lelkes (= „pszükhikon) test, feltámasztatik lelki (= „pneümatikon) test. Az első ember a földből való és földi, a második ember mennyei úr. Aminémű volt ama földi, olyanok, a kik földiek is; és minémű ama mennyei, olyanok lesznek a kik mennyeiek is. És miképpen hordoztuk a földinek ábrázatját, a mennyeinek is hordozzuk ábrázatját. Ezt mondom pedig atyámfiai, hogy a test és a vér nem veheti az Isten országának örökségét és a rohadandóság a rohadatlan természetnek örökségét nem veszi. Ime titkos dolgot mondok nektek. Jollehet nem mindnyájan aluszunk el; de mindnyájan elváltoztatunk. Nagy hirtelen és egy szempillantásban az utolsó trombitaszóra; és a halottak feltámadnak rohadatlanságban és mi is elváltozunk. Mert szükség, hogy e rohadandó test rohadatlan természetet öltözzön magára és e halandó test halhatatlanságot öltözzön magára.*”

Már most, ha Pálnak eme felséges tanítását elfogadjuk s megállunk a mellett, hogy a Krisztus hozzánk mindenestől fogva hasonlatos volt, a büntől megválva: el kell fogadnunk azt is, hogy Ő a mennyekbe azzal a „szóma pneümatikon“-nal ment fel, mely egykoron ott nekünk embereknek is ékességünk leszen. Nem azt teszi ez, a mit *Marcion* tanított, mintha t. i. a Krisztus teste valami tündér-test lett volna; mert hiszen szerintünk még az a természetfeletti esemény is, a mikor feltámadása után tanítványai között zárt ajtókon át megjelent, nem az ő testének tündéri voltából, hanem abból magyarázandó ki, hogy isteni ereje és hatalma által magának útát tudott nyitni. Azt is határozottan tagadjuk, mintha a Krisztusnak e földön kétféle teste lett volna s mint a boldogtalan *Servét* hirdette, ezek közül az emberi test a mennybemenetel után az istenségtől egészen elnyeletett volna. Értelmünk az,

a mi a többek között a Kálviné volt, hogy t. i. a mennyei dicsőséggel felöltöztetett Krisztus nem vetette le a testet; hanem mennyei dicsőséggel csakugyan felöltöztetett, — amint fel fogunk öltöztetni egykoron mi is; mert testünkre nézve is ugyanazon dicsőségben részesülünk, mint Ő; mivelhogy vele hasonló feltámadásunk leszen minékünk is. De a „corpus humanum“, — a test az elváltozás után is igaz test marad s mint *Tertulián* mondja, — „a Krisztus a mi feltámadásunknak zálogát e testtel vitte fel a mennyekbe“ s Kálvinnal szólva „haszontalan volna a mi reménységünk, hogy ha azon test, a melyet a Krisztus tőlünk magára vett, igazán fel nem támadott és a mennyekbe nem ment volna.“

„*Mindnyájan elváltoztatunk*“, mondja Pál apostol. Elváltozott bizonyára, mint ember, a Krisztus is; mert különben nem lett volna hozzánk mindenben hasonló s teste nem lett volna a mi testünk. Miképpen!? Vagy milyen formára!? Pál apostol szerint is „*títkos dolog*“. Előttünk még inkább az. Megelégszünk annál fogva azzal, a miben *Augustinus* is megnyugodott, hogy t. i. a Krisztus feltámadása után a maga testének halhatatlanságot és dicsőültséget adott; de annak természetét és igazságát el nem vetette. Így ment fel Atyjának jobbára. *Testére* nézve nincs hát ma a földön; a mint megmondotta, hogy nem mindenkor leszen velünk. De *ereje és dicsősége* szerint mindenkor velünk vagyunk s mi is hitünk által Ő vele.

Püspökladány, 1898. május 16.

Eröss Lajos.

Schlauch.

II.

Miképen hozandó összhangba az egyéni és politikai szabadság? e kérdés mint megoldandó cél, conceptio sorakoztatja tehát a jelen tényezőit: a vallást, a tudományt, az államot, a társadalmat. A Schlauch palettájáról e két utóbbi szín hiányzik. A nemzetiséget még lehellet szerűen sem érinti. Rá nézve Huxley, Kidd, Thierry, Lombroso, Ibsen, Balfour, Brunetiere léteznek csupán. Pedig hát az állam és társadalom acélkovájának összeütésétől különbözőképen fog tüzet a tapló. A szittya — merem mondani — ásóra, kapára kap Marx ellen, ha megismeri. Sohsem kell neki. A felszabadított magyar nép még gyermek, a nemzet legifjabb, legkisebb gyermeke. Járnai most tanul. Fogai most jönnek. Hiszen élete még csak 50 év, vagy annyi sem. „Egy nemzet első korszaka, valamint az egyéné, az öntudatlan erő kora. A gyermek dühösen sír, ordít, toporzékol, nem tudja kifejezni kívánságait. Mihelyt beszélni tud, meg tudja mondani, mit kíván és miért: megszelidül. Serdülő korban, mikor a felfogás még tompa, fiuk és leányok hevesen és nagyítva beszélnek, ostobáskodnak és veszedkednek, modoruk indulatos, beszédök tele esküdözéssel. Mihelyt a *mivelődéssel* a dolgok egy kissé tisztulnak s nem látnak mindent össze-vissza keveredve, halmazban,

hanem pontosan megkülönböztetve, megszűnnek a gyöngé indulatoskodástól s gondolatukat részletesen kimagyarázzák. Mindig így van. Haladás a vak erőről a szabadságra, az értelmességre és igazságra felé. Minden nemzet történetében van egy pillanat, mikor kilépve vad ifjúságából, a felfogás ereje megérelődik, de nem érte el még a legkisebb részletekbe behatni képességét. E ponton az ember kiterjeszkedik a lét egész lépcsőzetére, lábával még mindig a setétség rengeteg hatalmaiban gyökerezve, szemével már a nap és csillag rendszerrel társalog. Ez a fiatal egészség kora, az erő tetőpontja.“ Örüljünk neki, ha nemzetünk s kivált népünk nem elaggott, sőt ez utóbbi még gyermek. Ne esodáljátok hát, ha néha botlik, megsérti magát. Sőt vigasztaljátok, töröljétek le könyeit, segítsétek, hogy legyen minél erősebb, tanultabb és boldogabb. Adjatok hálat Istennek, hogy nemzet-családunkban van egy elem, a mely még friss erőben fejlődésre képes, a melyhez a nemzet többi tagjainak vissza kell térni sokszor friss erőért, megújulásért. Egy Petőfi, Arany nem szégyelt lehajolni hozzá ihletért, büszkén vallja magát nemesak mint ember, hanem mint művész is „népi sarjadék“-nak. Azért fejezzétek be a nép erkölcsi és anyagi felszabadítását, a mely még befejezetlen. Legyen szabad a nép valóban úgy erkölcsileg, mint anyagilag, vagy világosabban: *a nemzet minden becsületes, munkás, dolgozni szerető tagja előtt minél jobban nyitva legyen az út az anyagi és erkölcsi boldogulásra.* És hogy e nagy, nehéz, de nemes munkát befejezhessük, mindenekelőtt Istenhez kell fohászunk áldásért azután meg kell egymást érteni a szeretet nyelvén (szép szerep jut itt a lelkeseknek!) és haladni az úton, a melyet nemzeti nagyjaink előttünk megjelöltek.

A „socialis áramlat“ (mint Schlauch nevezi) akarata ellenére üdvös munkát végez. A socialismus (= az állam beavatkozása a termelők és fogyasztók közti viszonyokba, a gyöngébb kizsákmányolásának meggátolására*); a kommunizmus (= a magánbirtok és az egyén teljes megsemmisítése, midőn a hatóság szabja meg kinek-kinek munkakörét, szükségleteit s ezek kielégítését); a collectivismus (= minden termelési eszköz, ingatlan, műhely, gép, szerszám közössége, közös munka s annak mennyisége és értéke szerint szétosztott termelvények. Schaeffle: Die Quintessenz des Socialismus); a részleges collectivismus (a melynek hívei a természeti, történeti jogra hivatkoznak, a melylyel Laveleye is kacérkodik. „A tulajdon és kezdetleges alakjai“ (ford. dr. Bartha B.) csak akkor volna valósítható, ha az ember merő gazdasági lény volna, de mivel az ember végtelen, szellemi lény is: a birtokkülömböszégre, mint az egyéni szabadság alapjára s az osztálytagosulásra van szükség, hogy az ember szellemisége megvalósulhasson. Épen az ember szellemi mivoltából következik, a mire Eötvös helyesen mutatott rá, hogy az egyéni szabadság, egyéni boldogulás ma is varázserő. Maga Schaeffle lelkesedik érte (az olaj meg a víz) mondván: „ennek az alapvető szabadságnak elvesztését nem pótolná a socialismusnak köszönhető összes előnyök sem.“

A szabad verseny az egyén szabadságán nyugszik, de elfajulása éles osztályellentétekre vezet s atyafiságha jön az anarchiával és a patrimonialis szerkezettel. Azonban az ember mivoltának mégis a szabadkereseti szerkezet felel meg legjobban. Betegségeinek gyógyítására, fattyúhajtásainak nyesegetésére pedig a rendi és hivatalnoki (socialis) szerkezet való a szervezkedési

* „Az új socialismus és annak bírálata.“ Irta Leroy-Beaulieu Pál 19 kk. I. 26 l. kk.

elvek törvényszerű egymásra következése szerint, a mely emberi szabadakarattól, egyéntől, köztől függetlenül szintén végzi a maga funkcióját (kimutatta Stein Lőrinc).

A jelen: lépező magasabb kifejlésre, a mely az egyéni és politikai szabadság öszhangja leend.

Schlauch az állítja, hogy a *katholicismusnak* nincs mit félni a jövődtől. Legyen neki az ő hite szerint.

A *keresztyénség* nem az individualismus képviselője, a mint állítják. (Concha Gy. Politika I. 36 l.) Csupán megmutatta az egyéni szabadság számára az őt megillető helyet. A keresztyénség: a köz és egyén egyenlő érvényesülését vallja programjának. Hirdeti, hogy személyesen, egyénileg él az ember a földön és így élhet a természeti halál után is megdicsőülve, de a mennyországban = Isten országában (1-4 evangéliom.) a melyben bizonyos törvények uralkodnak és bizonyos körre korlátozzák az egyén szabadságát. „*Szeresd félebarátodat, mint magadat.*” Ebben benne van, a mit Plato, Aristoteles, Cicero, Montesquieu, a francia nemzetgyűlés, Eötvös, Mill keres. Azért a keresztyénség a vezér és legerősebb tényező a jelenben is a jövőben is. Kultúránk keresztyén kultúra (még a zsidó is). A tudománytól nem felek. Jézus és a hit olyan viszonyban áll vele, mint a szőlőtő és venyige a napsugárral. Így a venyigéről az örök élet mustját szűrjük. A socialis áramlat pedig azt a funkciót teljesíti, a mit a feloszlásnak indult tetem. A trágya szerepét viszi. Tehát szükséges; habár meddő tanai uralomra nem juthatnak, áttörvén azokat minden lépten nyomon az ember *szíve és egyénisége*.

És a *reformatio*? Őtet meg fogja menteni — mindaddig míg *reformatio* marad — a *haza, a tudomány* és az *egyéni szabadság* szeretete, a mely tényezők mindegyike az ember mivoltában gyökerezik. A haza és egyéni szabadság szempontjából semmi szavam. Az előbbire nem kell tanítani a reformatio képviselőit. Az utóbbira nézve a birtokaránylagos teherviselés conceptiója már megvan. A tudomány szempontjából van szavam csupán. Egy kérdésem van itt. Hogy élhessen a reformált lelkész a tudománynak? Ettől az üdítő forrástól a saját és egyháza anyagi existenciája feletti tépelődései szakítják el (tapasztalásból és lélekre mondom!) Egy személyben hitszónak, ügyvéd, pénztárnok, kúrator, ellenőr. Minden anyagi reform e téren a szeg fejére üt.

De ép ilyen fontos a *jövendő lelkészi kar nevelésének* kérdése is. A jövődő perspectivájához képest a theologiai nevelést kúra alá venném. Egy és más, ma és a jövőre való nézve érdekelenné és értékelenné vált tárgy tanítását szűkebb körre szorítván. Ellenben többet ölelnék fel a történet, a sociologikus ismeretek és — last not least — a szentírás és főleg a Jézus megértését elmélyítő exegetikai tudományból. Nem írom alá Drummond nézetét — a kinek, sejtem, Swedenborgtól is kölcsönzött mystikája eszméltető — a mely szerint a templomi ígéhirdetésben az a veszély rejlik, hogy csak parasita hívőket nevelünk. A protestans egyházat az ige tiszta hirdetése teremtette s az fogja fenntartani és megmenteni, a mint azt egyszer másutt is elmondottam. Mi nem fáznak a tudománytól, sem a jövődő egyéb tényezőitől. A reformatio szakadatlan. Benne még napvilágra nem jött források vannak, a melyek fel fogják üdíteni a haladó, de haladásában el-eltikkadó emberiséget.

Tisza-Füreden, 1898 május havában.

Csánki Benjámin,
ev. ref. lelkész.

A döntés előtt.

A hazai hírlapok mostanában egy rövidke hírrel lepték meg az olvasó közönséget, mely ha valósággá válik, végeredményében ennek veszélyes következményei lehetnek, úgy magyar nemzeti, mint hitfelekezeti szempontból, főként a mi egyházunk jövőjét illetőleg. Nem kevesebbről van nevezetesen szó, mint arról, hogy az állam a baptistákat törvényesen bevett vallásfelekezethek nyilvánítja. Ha a hír megfelel a valóságnak, — a miben nincs okunk kételkedni, — úgy csak egy lépés választ el már attól bennünket, hogy mindez rövid időn tényné váljék előttünk.

A magyar baptisták szövetkezetének ideiglenes bizottsága ugyanis még 1895-ben átnyújtotta hitvallomását és szervezetét e szektának Wlassics vallás és közoktatásügyi miniszternek, melyre a miniszter az 1896-dik évben határozatot is hozott, kijelentvén, hogy: „e vallásfelekezet (?) hitelvei nem tartalmazznak olyat, a mi a fennálló állami törvényekkel ellenkezik; az egyházi szervezet azonban az 1895. évi XLIII. t.-cikkhez képest s egyéb pontjainak magyarázatára nézve *némileg* (sic!) módosítandó.” A baptisták siettek is eleget tenni a miniszter kegyelmes kívánságának; a mennyiben a múlt év május havában benyújtották a módosított szervezeti szabályzatot, a melyben a jelzett hiányokat pótolták. Most az ügy ilyen állapotában az igazságügyi miniszter előtt áll, honnan az majd a belügyminiszter elé kerül s ha sehoh kifogásolni való nem lesz benne, aztán jó az *elismerés*.

Nincs kétségem az iránt, hogy mind ezen dolgok könnyű szerrel és szép renddel ilyen módon megtörténhetnek; hanem, mielőtt az illetékes forumok kimondanak ez ügyben a döntő szót, nekünk is lesz némi rövid megjegyzésünk, mint hazafiaknak s mint a református egyház tagjainak.

Előre is megjegyezzük, hogy az államnak ezt a nagy szabadelvűségét — a jelen körülmények közt — épen nem perhorrescáljuk, sőt ezt nagyon is természetesen találjuk. Mindenesetre sokkal üdvösebb dolog *tényleg* bármely felekezethez tartozni, mint *névleg* magunkat felekezetenkívülieknek vallani. Ezeket a baptistákat és nazarénusokat pedig eddig oda kényszerítették az egyházpolitikai törvények, hogy a legtöbb helyen felekezetenkívülieknek jelentsék be magokat; noha mindnyájan jól tudtuk, hogy ez csak takaróul szolgál náluk, hogy annál szabadabban üzhessék szektáskodásokat. Most legalább megmenekülnek attól, hogy alakodjanak és az állami törvények fedezete alatt áltatást üzzenek.

De meg a protestantizmusnak életeleme levén a lelkiismereti szabadság és tiszta, öntudatos hitelvi meggyőződés, ha valaki nem érzi magát lelkileg boldognak sorainkban, ha nem elégítik ki a mi vallásunknak egyszerű, de azért mégis fenségesen nagyszerű szer-tartásai: előtte az út, mehet szabadon a merre tetszik. A hű pásztor sajnálja ugyan azt, ha nyájából csak egy is elvész; de ők eddig sem voltak a mi juhaink. Sőt fájdalommal tapasztaltuk, hogy minden jó akaratunk mellett is, a melylyel irántok viseltettünk, sőtét gyűlöletet tápláltak irántunk. Jobb tehát ha az aklon kívül lesznek egészen, mintsem azon belül folytonosan csak vizályt és egyenlenséget támaszszanak.

Hanem jó lesz azért az illetékes faktoroknak mégis meggondolni a dolgot, mielőbb ez ügyben végleg döntenének. Én azt hiszem, hogy csakis a benyújtott szervezeti szabályzatból, de az életből nem ismerik e veszedelmes rajongókat. Ha ismernék, akkor nem adná

elő magát olyan eset, hogy még maga a volt kultusz-miniszter gróf Csáky is nyilvánosan — az országgyűlésen — hatalmas dicsériádákat zengedez mellettök. Ám legyen a nemes grófnak saját izlése szerint. Semmi kifogásunk ellene. Hiszen ez a dicséret, melylyel úri körökben mai napság már a baptistákat és nazarénusokat, — a legtöbbször a mi rovásunkra, — elhalmazzák, valóságos sportszerű dologgá lett!

Hanem az is világos tény, hogy azok, a kik ezeket ilyen szerfeletti módon kitüntetik, épen nem ismerik közelebről őket. Nem is sejtik azt, hogy ezek a magyar hazának valóságos ellenségei. Nem tudják, hogy az, a ki baptistává és nazarénussá lön, végkép levetkezte hazafiságát is; a kik épen mint a socialisták, se hazát, se nemzetet nem ismerő kozmopolitákká lesznek.

Mostanában mindnyájunknak elég bő alkalmunk volt, hogy magyar nemzeti voltunkat kitüntessük. Volt ünnepség elég, a mely minden igaz magyar szívet mozgásba hozott.* De én, ez ünnepélyek alkalmával, nem láttam *soha* egy baptistát sem. Mintha sértette volna őket ez örömmünnepi összhang, egészen elzárkóztak az ünneplő tömegetől. Midőn én később szemérem lobbantottam a próféták egyikének, hogy rossz hazafiak, lakonikus rövidséggel azt válaszolt: „mi megvetünk és elítélünk minden világi hívalkodást. Első az Isten, mert az csak egy van, de haza van a pogányok között is!”

Jó lesz ezt is figyelembe venni az illetékes tényezőknek. Van nekünk ellenségünk elég. Saját véreinkből legalább ne szaporítsuk azokat.

Mert tény az, hogy mihelyt a baptisták elismert valláfelekezet lesznek, hihetetlen módon megsaporodnak. De nem azért ám, mert ők jobb és tökéletesebb keresztyének lennének másoknál, hanem igenis ama kecsesítő állapot miatt, hogy az egyházi és részben iskolai adótól megszabadulnak. Ha nem az ettől való megszabadulás lenne főoka elszakadásoknak: akkor eddig sem használták volna fel kibúvó ajtóul az egyházi politikai törvényeknek a felekezeteken kívüliekre vonatkozó §-át. Mint hajdan Zsidóországban, csak egy templom volt Jeruzsálemben, úgy nekik is elég lesz egy pap a fővárosban. Ott lesz Meyer főprófeta úr, hozzá csatlakozhatnak az összes baptista felekezetek, mint filiák. Ez már csakugyan olcsóbb vallás lesz a mienknél. Az más kérdés, hogy a főprófeta egy kukkot sem tud magyarul. Ez mellékes kérdés a magyar hazában!

Nekünk hazai ref. hitfelekezetnek, ha a baptisták elismertetnek, egy választásunk lehet csak; föltéve, ha erősen meggyengítik tömegesebb kilépés folytán gyülekezeteinket. Vagy segédkezet nyújt az állam, hogy súlyos egyházi és iskolai adóterheinktől megszabaduljunk; vagy pedig, de ezt mint ultima ratiót alkalmazzam, iskolánkról abdicálunk s átadjuk az államnak. Most is e miatt nyögnek a legtöbb helyen híveink a súlyos teher alatt. Ám lássa majd a magyar állam és viselje el következményeit, ha a baptistákat törvényesen bevett vallásfelekezetnek nyilvánítja.

M. F.

Közérkölcseink s a lelkipásztor hivatása.

(Folytatás.)

Tisztelt értekezlet! Annyiszor halljuk unos-untalan, kunyhókban és palotákban egyaránt, hogy nemesek elhisszük, de magunk is karba állva másokkal hirdetjük

* Jónak látom megjegyezni, hogy ez ünnepségeket nemcsak a templomban és iskolában, hanem azon kívül is megtartottuk.

a mai kor szellemének hanyatló irányzatát. Szálló igévé lett korunknak erkölcsi süllyedése, s — a közszólás szerint — a madár is azt csiripolja, hogy a mai romlott idők romlott gyermeke csak testének él; a kenyérgond lett az új-kor társadalmi irányzatát mozgó gépezetnek hatalmas lendkerékévé. Ama csillagok fényét, melyek a hitrege szerint napkelet böleseit a kereszt bölesőjéhez vezették volt — újabb, vonzóbb, divatosabb csillagesoportok fénye homályosítja el: a rangnak, hírnévnek, földi kincseknek csillagesoportjái. A közéletnek naprendszerében a nagyraívágás lett az uralkodó bolygó; ez az a láthatatlan vonzerő, mely annak egyes alkatelemeit az érdekközösség erős kapesai által összetartja s a „rég jó idők”-ben még ismeretlen bálványok imádására készíti. Emez új erkölcsi erők behatása alatt az emberi lélekben bizonyos vegyi folyamat hagy erős nyomokat maga után s a léleknek tartalmi egyensulya megzavarodik; amaz átalakító szikrái, melyek az embert Isten képére teremtett hívővé, a polgárt hazáját önfeláldozóan szerető honfiúvá nemesítik — mintha veszteneének varázsukból . . .

Ime, ilyenforma szomorú képet alkothatunk — tisztelt uraim — korunknak erkölcsi színvonaláról, a fel-felhangzó bírálatok után. Hát hiszen talán van is emez állításokban sok igaz is; tény, hogy manapság sok áldatlan, sok aggodalmat keltő jelenség tárul szemünk elé. Mintha az erkölcsi ellentétes tulajdonoknak azon mozaikszerű összealkotásában, melynek érző és gondolkodó ember a neve, az idők teljességében az eredendő rossz tulajdonok tartósabbaknak bizonyulnának a jóknál s vezérlő hatásukban az ember szabadakarátára emezeknek felibe kerekedtek volna.

Hiszen ime, mit kell tapasztalunk . . . Emitt egy undorító jelszó: „nincs haza, csak kenyér” — rikácsol végig rengeteg mezőin azon magyar alföldnek, melyen elődeink vérükkel szerették e hazát, melyeken vérüknek ontása dacára többször vesztették el azt — a Sajó vízének, Mohácsnak, Világosnak gyász emlékei szerint — és a melyen vérük ontásával halottaiból mindannyiszor életre támasztották, hogy Isten kegyelméből, oly sok viszontagság után, talán az idők végéig tartó életet biztosítsanak neki. A haza fogalma s ezzel együtt a hazaszeretet, a magyarnak közmondásossá vált hazaszeretete, új tanok zavaros, átlátszhatatlan áradatának örvénye felé vonszoltatik; egy örvény felé, mely a velünk született honfűi erények omolhatatlannak hitt hazai partjait is már-már alámosással kezdi fenyegetni. Az emberek közötti egyenlőség, melyet csak a legújabb kor hirdet vívmányául, a mindennapi életben — valljuk be — még csak a fejlődés korát éli . . . s ime, az u. n. szociális tanokban felnyurgult fattyuhajtásai már is életerején kezdenek osztozkodni . . . Amott egy rémséges nihilismus, a hitnek, a vallásnak nihilismusa üzen hadat társadalmunk egyházi szervezetekre alapított erkölcsi rendjének.

Eme nihilismusnak eredete a nép műveletlen rétegeiben szintén a kenyérgondra vezethető ugyan vissza; de joggal fel lehet tetelezni, hogy ha erősebb volna az az emberekben a hit, ama védelem, melyet a hit nyújt a hívőknek bizonyára elegendő volna arra, hogy megtörje a kenyérnek tyrannismusát. A népnek úgynevezett művelt rétegeiben — ismétlem, úgynevezett művelt rétegeiben (mert belső, lelki értékes tulajdonok nélkül nincs valódi műveltség, s ily tulajdonok meg hit nélkül nincsenek) — ama nihilismus a közönyből él; mert hiszen a hiú nagyraívágás uralkodó csillagzata alatt minden szép és jó indulata a léleknek a közönyben vész el. Van tehát

amaz állításban, hogy korunk az erkölcsi hanyatlás korszaka — látszólag legalább — sok igaz is. De talán csak látszólag. Én legalább azt merem hinni, hogy amaz állításban több az aggodalomszülte túlzás, mint a valóság; sőt tovább megyek: azt az általános állítást, hogy a kor szelleme *hanyatlóban* van, hogy századunk vége bizonyos tekintetben a *sülyedő* erkölcsök kora, — ebben az alakjában el nem fogadom, sőt tagadom.

* * *

Ha korunk erkölcsének — tisztelt értekezlet — lelkiismeretes bírái akarunk lenni, akkor mindenekelőtt óvakodnunk kell a felületességtől; óvakodnunk kell attól, hogy netalán egyénies szempontok megvesztegessék tiszta látásunkat; s mindenesetre arra kell törekednünk, hogy igazságos bírák lehessünk s az állapotokat a maguk valóságában láthassuk; őrizkednünk kell attól, hogy — mint említém — a dolgokról nyert benyomásaink egyéniségünk szerinti különböző felfogásunknak gyakran hűtelen visszatükrözése által hamis világításban jussanak elménknek ítélőszéke elé. Mert csak az tud helyesen orvosolni, a ki helyesen állapította meg a betegséget. Kutatásainkban fordúljunk támogatásért mindenekelőtt az idők tanújához, az élet mesteréhez — a történelemhez; figyeljük meg annak lapjain az erkölcsi állapotok mikéntjét a nemzetek életének előző szakaiban; figyeljük meg ezt különösen hazánk történetében. S ha ezt higgadtan, okólni vágyva megtettük, akkor bizonyára igazabb és egyszersmind enyhébb ítéletű bírái leszünk a mai kornak. Ezen úton talán igazolva leend azon hitem, hogy ma nincs oly tere a közerkölcsök megnyilatkozásának, a melyen — *összehasonlítva a múltakkal* — haladást, még pedig örvedetes haladást ne állapíthatnánk meg. A történelem igazolja ezt úgy a polgári, mint az egyházi élet terén egyaránt. Csupán egy-két kirívóbban jellemző történelmi tényre fordítsuk figyelmünket. Minő erkölcsi állapotokra vall például — igaz, a régmúltban — Magyarországon a rabló váruraknak, a treneséni Csákoknak korszaka, a hol a keresztyén erkölcsöket semmivé tiporta össze az olygarkák kényuralma s a hol csak egy jog uralkodott: az ököl joga? És tekintsünk vissza a közelebbi múltba, csak jelen századunk első évtizedeinek politikai történetére, éppen a nemzeti szabadságnak, az ősi alkotmány védelmének nehéz évsoraira, s látni fogjuk, hogy az áldozatkész hazafiságnak örök emlékezetre érdemesült jellempéldányai mellett, hányan, de hányan akadtak sorainkban olyanok is, a kik nem állottak alkuba állni az elnyomó hatalommal! Hányan lettek érdemetlenekké — címek, hivatalok ellenértéke mellett — a hazafi névre!

És nem borzadálylyal olvassuk-e ma ama, szörnyű vérengzéseket, melyeket a hitüldözés korszakában a történelem felmutat; a midőn az elmék az emberirtás kínosnál, kínosabb módozatainak felfedezésében versengettek és merültek ki s mind ez — a kereszti nevében. És ha egyházi életünknek s felekezetközi viszonyainknak századunk első felében lezajlott történetéről napjaink eseményeire pillantunk át; ha egyházi és felekezetközi életünknek mai folyására a maga általános jellemző valóságában tekintünk reá: nem örvedetesebb, nem megnyugtatóbb képet látunk-e amannál? Ha pedig valaki eme tényekkel szemben azt vétné fel, hogy hiszen igaz, nem tagadhatók le s nem szépíthetők a történelem által megörökített nagy bűnei az emberi társadalomnak az idők folyásának bármely szakában; de talán az önzésnek, a meztelenül fellépő anyagi érdekeknek soha oly kifejezetten jellemző hatalma nem volt az emberi társadalomra, mint éppen korunkban:

akkor ez ellenvetésre azzal válaszolhatunk, hogy vizsgáljuk csak meg, lélekbúvár gyanánt a múlt idők kis és nagy bűneinek, erkölcsi eltévelyedéseinek itt-ott mélyen fekvő első forrásait, — bizonyára arra az eredményre jutunk mindenütt, hogy ezen források — bár különböző alakzatokban fakadtak volt fel, bár újtokban medrüknek talaja szerint más-más szint öltöttek vala magokra, de mindenkor az önérdéknek, az anyagiságnak talajából eredtek.

Hiszen, tisztelt uraim, az én hitem szerint legalább, a bűnben született ember a maga egészében, a maga erkölcsi összetételében az időkön keresztül ugyanaz marad; az emberen, az embereknak a világtörténelmet megalkotó tettein a rossz mindenkor osztályos testvére a jónak és jussát el nem engedi sehol és soha. De, az emberi nem fejlődésének, az u. n. művelődésnek annyi hatása mégis csak van, hogy az osztályrészek aránya a jónak előnyére változik és emez osztályba hovatovább érvényesebben beavatkozó társadalmi jogrend mindinkább képessé válik a rossznak birodalmát szűkebb határok közé szorítani s káros kihatását a közjóra mérsékelni.

Én tehát, t. uraim, nem tartom azt, hogy napjainkban a kor szelleme hanyatlóban volna s hogy korunk a sülyedő erkölcsök kora lenne. Nem, annál kevésbé, mert ha, a mind sűrűbben és mind hangosabban emelkedő panaszoknak való oka után kutatunk, arra az inkább megnyugtató tényre jövünk rá, hogy ezen ok éppen a mai kornak szigorúbb erkölcsi felfogásában, a fokozottabb erkölcsi követelményekben rejlik. Ugyanazon árny többé vagy kevésbé látszik komornak, a szerint, a mint az azt környező fény élénkebb, vagy halványabb. A viharfellegek sötétebbek a nap fénye mellett, mint az est szürkületénél; az ártatlanság fehér lapján sötétebb a szennyyolt, mint a közömbösség szürke lemezén. Ha a múlt időknek történelmileg megállapított közerkölcsit s e közerkölcsökre homályt vető jelenségeit a mai kor erkölcsi követelményeinek ítélőszéke elé állíthatnók — s megfoszthatnók, kifejthetnők azokat az időbeli távolságoknak bizonyos fokig mindig rózsaszínű ködfátyolából — kétségtelen, hogy a közerkölcsöknek sokkal, de sokkal sötétebb képe előtt találnók magunkat, mint a minő a mai koré, Én hajlandó vagyok felhívni, t. értekezlet, minden higgadt ítéletű egyént arra, hogy tegye meg e tekintetben a kísérletet; győződjék meg történelmi alapos tanulmány útján a múlt idők különböző korszakainak általános erkölcsi színvonaláról s tegye arányba ezt — de elfogultság nélkül — a mai koréval: bizonyára arra a meggyőződésre fog jutni, hogy korunknak ebben a tekintetben, nincs mit szégyelnie. Mert hiszen úgy vagyunk azzal, t. uraim, mint a testi fájdalommal: mindég azt tartjuk legtűrhetlenebbnek, mely alatt éppen szenvedünk.

De bármiként van is, annyi tény, hogy e földön mindaddig, míg földi Paradicsomok létezhetnek, létezni fognak azoknak kígyói is; és mindaddig, míg Ábelek születnek, születni fognak Káinok is. És éppen ennél fogva mindazoknak, a kiknek az erkölcsök nemesítése, az emberiségnek java lelkén fekszik s ezeknek érdekében, tehetségükhöz mért áldozatot hozni buzgó készséget éreznek magukban, nem azon meddő töprengésben kell vesztegetniök: vajjon a jelenkor bűnösebb, vagy ártatlanabb-e a múltaknál, hanem felfegyverkezve apostoli törekvéssel és kitartással a magok környezetében folyton harcot vívniök a gonosszal és folyton erősítgetniök a tiszta erkölcsök bástyafalait.

Mert, ha csakugyan nem vagyunk is bűnösebbek elődeinknél, de bűnösök vagyunk. Bűneink nagyságának

és sokaságának kétségtelen küljelei nap-nap után újabb megdöbbenéssel lepnek meg mindannyiunkat. És pedig azért, mert oly nehéz idöket élünk, a melyek az emberben lappangó eredendő rosszat felszínre hozzák s kitörni késztetik. Elárulni kényszerül bünös voltát az is, a ki talán más, szelidebb viszonyok között e kényszertől menten a becsületnek, a büntelenségnek legalább látogatását megörizhette volna. A megélés mai nehézsége az, mely válságos kísértésbe viszi az állat-embert; hiszen az állat-emberről az éhség letépássa azt, a mi rajta ember — s jellemzővé válik a monda a gyermekes anyáról, a ki a tenger hullámai között egy tört hajó roncsán napokig éhségtől gyötörtetve, végre felfalja saját szülöttjét. Az uralgó nagyravágyás folyton üres gyomru nagy igényeket teremt, melyek felemésztik a hiú ember keresményének javát; a családi tűzhely életrendjében az életmódnak áldásos egyszerűsége, hamupipóke gyanánt a sutban húzódik meg s az embert hiúsága arra készíti, hogy minden oldalról többet mutathasson a világnak, mint a mi valóban. E hiúság teremt meg az örök éhséget, a soha teljesen jól nem tartható nagy igényekben; mindezek aztán a gyarló embert rabláncokra fűzve romlásba viszik. A munka nélküli gyors meggazdagodás vágya ragályként terjed, emésztő rozsdája gyanánt a közérkölesiségnek. A sikkasztások, a tisztátalan üzelmek sűrűen követik egymást. Az ipar, kereskedés munkásai nem érik be a tartós iparkodás arányos hasznával; a szántóvető kérgesnek találja az eke szarvait, kevésnek földje búzakeresztjeit. Az u. n. nemzetfentartó közeposztálynak tagjai sokkal inkább képesek megörizni öseiknek lovagerényeit, mint elsajátítani az újabb korak nélkülözhetlen kívánalmát: az ernyedetlen munkát és takarékoságot; s ez által a talajt nap-nap után vesztik talpaik alól, e talaj nélkül pedig azok a köziránti áldozatkészségben gazdag lovagerények sorvadásba jutnak, vagy legalább is sokat veszítenek a közéletre ható belső erejükből. Mindezekkel az élet rendes folyásának sodrából kivetett elemeivel a társadalomnak aztán hova-tovább szaporodik egyfelől a játék-börzének renyhe, meddő serege; másfelől az u. n. szociálismusként ana sokadalma, mely az egyenlőségnek eltorzított tanai nyomán, soha el nem érhető vágyaknak tantalusi kínjától hajszolva a társadalmi rendnek, a békének, a jognak korlátait áttörni készül.

A közélet fejlődésének eme válságos forrongásába jutott elemek könnyen megfelejtkeznek Istenről; s a lelkekben, az isteni gondviselés fentartó, vezérlő erejébe vetett hitnek örökébe — pogányok jönnek. Ez által a hányattatások között ellankadt ember elveszti a vallásnak, a bizalomnak, a reménységnek megújítást nyújtó csendes nyugodalmát s az idegen istenek előtt a kétségbeesés öngyilkosainak hullái midő sűrűbben okoznak borzadályt és időelötti gyászt . . .

A vallásnak erős harcot kell állania, hogy megörizze híveinek javát.

Szunyogh Szabolcs.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni ev. reform. egyházmegye egyházi és lelkészi értekezlete.*

Néhai Lukács Ödön egyházkerületi egyházi értekezleti elnök még az 1895. év folyamán felkérte az espereseket az egyházmegyénként és egyházanként szer-

* Múlt számunkra későn érkezett.

Szerk.

vezendő egyházi értekezletek megalakítása tárgyában buzgólkodásra.

A debreceni ev. ref. egyházmegyei lelkészi közértekezlet 1895. jun. 6-án tartott gyűlése 8. sz. határozatában egy bizottságot küldött ki, azon megbízással, hogy az egyházkerületi egyházi s a mi közértekezleti alapszabályaink figyelembe vételével mutassa ki, hogy mit lehetne tenni ez ügyben és miként?

A kiküldött bizottság munkálata, az egyes lelkészi körök megjegyzéseivel együtt, 1897. június hó 10-én terjesztetett a lelkészi közértekezlet elő, a mely 2-ik sz. határozatában kimondotta, hogy úgy a körök, mint az egyházmegyei egyházi értekezletek tartását megkísérlelné, azonban az egyházak mindennemű megterhelése nélkül. A részletekre vonatkozólag esupán annyi mondatott ki, hogy az értekezlet istenitisztelettel kezdődjék s az egyházi beszéd a nép által könnyen megérthető s a jelenlegi egyház társadalmi viszonyokhoz alkalmazott legyen.

Az egyházmegyei egyházi értekezlet helyéül De-recske, idejéül 1898. évi május hó eleje kitézetett. Egyházi beszéd tartásra Dávidházy János esperes; felolvasás tartásra, világi részről: Szunyogh Szabolcs egyházmegyei tanácsbíró; egyházi részről: Nagy Lajos konyári lelkész s egyházm. tanácsbíró kértettek fel. A lelkészek pedig felhívtak, hogy a lehető legszélesebb körű érdeklődés felkeltése iránt saját hatáskörünkben buzgólkodjanak.

Legközelebb tartott egyházmegyei közgyűlésünk alkalmával az esperes kérdésbe tette, hogy az egyházi értekezletnek fentebb előadott részleteit nem kívánja-e még a közgyűlés valamivel pótolni? Egyben tudatta, hogy az értekezleten szereplésre felhívott férfiak közreműködésüket készséggel megajánlották s az értekezlet határidejéül május hó 3-ik napja van tervbe véve.

A közgyűlésen újabb intézkedés csak annyiban történt, a mennyiben egyik debreceni lelkész felszólalására az értekezlet ideje *május hó 5-ik napjára* tűzetett ki, hogy azon a május 3-án elfoglalt debreceni lelkészek is jelen lehessenek.

Ilyen előzmények után tartott meg 1898. május hó 5-ik napján az az első egyházmegyei egyházi értekezlet, melynek lefolyásáról e becses lapokban más említés tétetett s a mely minden várakozásunkat meghaladólag fényesen sikerült.

És ugyan hogyné sikerült volna, midőn körünkben tisztelhetjük egyházkerületünknek a hosszú évek küzdelmei alatt megvéhdedt, de ma is lankadatlan buzgalmú s fáradságot nem ismerő tisztos püspökét; az egyházunk ügyei iránt való érdeklődésben, annak igazai diadalra juttatásában az első között is szível-lélelkel első helyen álló egyházkerületi főgondnokot; a debreceni főiskolának — egyházaink jövő lelkészeinek hivatásszerű kiképzésére hivatott — tudós theol. tanári karát; a világi és egyházi elem számos képviselőit, kik eljöttek vallásos buzgóságtól lelkesítve bizonyosságot tenni a mi ev. ref. voltunkról; bizonyosságot tenni arról, hogy egyházunk ügyeit szívó' ön hordozzák s annak érdekében munkálkodni szent kötelességüknek ismerik.

Jelen voltak az értekezleten: *Debrecenből*: Kiss Áron püspök, gr. Degenfeld József egyházker. főgondnok, Balogh Forenc, dr. Erdős József, Csiky Lajos, Sass Béla theol. tanárok, dr. Bartha Béla jogtanár, dr. Orbán József ügyvéd, Béktesi Lajos s.-lelkész.

Esztárból: Biber József lelkész, Szunyogh Szabolcs egyh. m. vil. tanácsbíró, Szöke Sándor tanító, Gyarmati Sándor gondnok, Deák János, Váradi Mihály, Szilágyi

András, Csurzó János, Németh Ferenc, Halász András, Nagy József, Csörsz Sándor, Huga Dezső presbýterek és egyháztalálók.

M.-Péterszegről: Szécsi István lelkész, Vekerdi Károly, Nánási József tanítók, Deczki Bálint gondnok, Pap Imre, Turzó Lajos, Lénárt Ferenc, Sas Antal, Kenderesi János presbýterek.

Pocsajból: Bélteki Lajos lelkész, Kis Imre.

Gáborjából: Miskolci László lelkész, Lukács György tanító.

Tordáról: Vértessy Mór lelkész, Szabadszállási Gábor tanító.

Kabáról: Dávidházy János lelkész s egyházmegyei esperes, Sápó Lajos, Ritókh István, Tébi Lajos, Dobos László, Szücs András tanítók.

Udvariból: Szabó Imre lelkész.

Hosszú-Pályából: Báthori István lelkész, Bernáth István egyh. m. vil. tanácsbíró, Juhász J. jegyző, Rácz Árpád, Biró János tanítók, Szántó Dezső.

Derecskéről: Biró Antal lelkész, Keresztesi Károly s. lelkész, Magyar Lajos, Uray Gyula, Tóth Lajos, Horváth István, Burai János, Szabó József, Bencze Péter, Kovács Sándor, Fodor Gábor tanítók, Fráter Barnabás főszolgabíró s egyh. megyei tanácsbíró, dr. Bott, dr. Szabó, az egyháztanács tagjai teljes számmal és az érdeklődő nagy közönség.

Péterszegről: Varga Bálint lelkész, K. Kun Mihály gondnok, Szabó Pál és Gulyás Bálint tanítók.

B.-Ujfaluból: Tardy Sándor, ifj. Möröc Pál; Virág István, Csutoros Elek s. lelkészek, Bihari János, Varga Mózes.

Bakonszegről: Szele György lelkész; Nadányi Miklós egyházmegyei gondnok; Balázs Mihály gondnok, Incze Sándor, Tarjáni József.

F.-A.-Józsáról: Böör János lelkész.

Téperől: Zih Sándor lelkész. Nagy Dániel, Széll Sándor tanítók, Makó László jegyző.

N.-Bajomból: Révész Mihály lelkész, Szele János, Turi Sándor tanítók.

Sáránról: Elek István lelkész, Pikó Bálint és Keresztúri József tanítók, Egri Albert gondnok, Egri János, Tóth Imre, Tóth Gábor, Vas András, Gyönyörű János, ifj. Gyönyörű János, Gyönyörű József, Gyenge Imre, Sápó János, Kis Gyula, Vas Sándor, Vas Imre, Kis Sándor, Csuka Imre.

Konyárról: Nagy Lajos lelkész, Tripsó János, Báthori István, Albert László, Bertalan Imre tanítók; Fekete Gábor, Fehér Gábor, Fájzi Mihály, Nagy Imre, Nagy Károly, Füzesi Ferenc, Nagy Márton, Oláh István presbýterek.

Báránról: Szabó József lelkész.

H.-Bagosról: Nagy József.

H.-Sámsomból: Ször Antal, Nagy Lajos, K. Kis Pál János tanítók.

Dancsházáról: Cseh Ferenc tanító.

Hencidáról: Veress Bálint lelkész, Horváth Lajos Benedek Lajos.

Er-Semlyénből: Végh József lelkész, Szúnyogh Zsigmond főgondnok.

Vértesszől: Szücs László lelkész; Mátyás József, Mózes György tanítók; Fráter Ákos, Lukács Gyula, Kovács György.

Az értekezlet itt elősorolt tagjai s számos — részben más vallású — résztvevők a derecskei nagy templomot zsúfolásig megtöltötték; s miután elhangzott a gyülekezet s helyi dalárda éneke, Dávidházy János esperes a szószékre lépett s Jel.: III: 11. alapján.

„Tartsd meg azt a mi nálad vagy, hogy senki el ne vegye a te koronádat“ megtartotta szépen kidolgozott, nemesen egyszerű, egészen gyakorlati irányú, mindenki által érthető s így a szó teljes értelmében építő hatású egyházi beszédét; melyben kifejtette, hogy a *mi koronánk: evangéliom szerint reformált voltunk* s miképen őrizzük meg ezen koronát a *családi, egyházi és társadalmi* életben.

Igazán kár, hogy ezen szép beszéd kinyomatásáról s a nép között terjesztéséről az értekezlet — az anyagiak hiánya miatt — nem gondoskodhatott, mert nagy lett volna annak a hatása nemcsak a szószéken, hanem elolvasás útján is.

Az istenizszolet bevezetése után a gyülekezet a templomból rövid időre kivonult; majd ismét visszatérvén, a tulajdonképen vett értekezlet Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós egyházmegyei gondnok kettős elnöklése mellett kezdetét vette.

Az esperes értekezletet megnyitó beszéde a következő:

„Mélyen tisztelt egyházi értekezlet!

A szives megjelenésért őszinte köszönetem kifejezésével van szerencsém üdvözölni mindnyájukat. Jól esik látnunk, kik ez értekezlet próbaképen egybehívását elhatároztuk, hogy szándékunk viszhangra talált azoknál, kiknek egyházas buzgósága, élő hite s gazdag szellemi kincse biztositékot nyújt az ügy életre valósága s fennmaradása mellett. Egyházmegyénk 24 év óta fennálló lelkészi értekezlete mondotta ki ez értekezlet próbaképen tehát minden előzetes, paragraphusos szabályok nélkül egybehívását, hogy az egybeülő értekezlet maga alkossa meg a maga szervezetét, követe lelkészi értekezletünk saját megalakulása közüli eljárását, midőn az is paragraphusos szabályok nélkül alakult meg s ime a testvéri szeretet egyetlen korlátai között már 24 év óta működik, esendben ugyan és zajtalanul, de nem minden eredmény nélkül, felhívott segítsége lévén nem egy esetben az egyházmegyének igen fontos ügyekben. Az a hitünk az a reményünk, hogy ezen egyházi értekezlet is ugyan azon csapáson hasonló, sőt tekintve tagjainak nagyobb és terjedtebb szellemi erejét, még nagyobb eredményeket fog elérni.

De hát mi célja az egyházi értekezletnek?

Azt hiszem, röviden így határozhatjuk meg: társulati együtt működéssel mindazt előmozdítani, a mi az igaz hitet, tiszta erkölcsöt szilárdítja, egyházunk anyagi ügyeit biztositja; másfelől irtani és megakadályozni mindazt, a mi egyházunknak szellemi és anyagi érdekére káros befolyással van. E célra már mindnyájan közreműködhetünk a nekünk adatott erők mértéke szerint, melyek ha magokban véve esekélyek is, az egyesülés által számottevő tényezőkké válnak.

Távolról sem akar, távolról sem fog ez értekezlet a hivatalos egyház céljaitól eltérni, annyival kevésbé azokkal ellentétben működni; hiszen egyházszerületünk szerint a hivatalos egyházat is ugyanazok alkotják, habár képviselőik útján, a kik ez értekezletet. Segítség, előkészítő munkása akar ez értekezlet lenni a hivatalos egyháznak. Itt a bizalmas jelleg az uralkodó, mely formákhoz kötve nincs, egyetlen határral korlátozva, a testvéri szeretet korlátjával.

S így magunk közt terjesztve az együvértartozás érzetét, megszokva egyházunk ügyeivel foglalkozást a hivatalos téren kívül is, felköltve s ápolva az egyház ügyei iránt igaz érdeklődést s ez által erősítve egyházi életünket, egyházunk kívülre hatásának is munkáivá leszünk. Igen, mert hatni, győzni fog egyházunknak

evangéliumi hite, mely hegyeket is kimozdít helyéből; győzni, terjedni fog egyházunk evangéliumi elve, melyben rejlik a mi meggyőződésünk szerint nemcsak az emberiségnek, hanem a földi életnek is megváltása.

Adjon Isten segítséget célunkhoz jutáshoz; áldja meg ez értekezletet s vezérelje szent lelkével ennek tanácskozásait.

Az értekezletet ezennel megnyitom.

Ezután következett Szunyogh Szabolcs egyházmegyei tanácsbíró „Közérkölcseink s a lelkipásztor hivatása” c. felolvasása, melynek közlését e lap mult számában megkezdte. Itt csak annyit óhajtok megjegyezni, hogy a felolvasás egy, egyházunk ügyei iránt mélyen érző, buzgó vallásos lélek megnyilatkozása volt, mely méltán megérdemelte a felolvasás végén önkénytelenül s egyértelműleg kifejezett elismerő hangokat.

Nem akarván ismétlésekbe esni, még csak annyit jegyzek meg, hogy az értekezlet külső sikere jórészen Fráter Barnabás egyházmegyei világi tanácsbírónak, a fáradhatatlan rendezőbizottsági elnöknek érdeme, ki a vendéglátó derecskeiekkel egyetemben a megjelenteket igazi magyaros szívességgel fogadta és látta el; Széll Farkas debreceni lakos s egyh. m. tanácsbíró az értekezletet távirati úton üdvözölte. A következő értekezlet sorsáról az őszi egyházmegyei közgyűlést megelőzőleg tartandó lelkészi közértekezlet határozand.

Délután 4 órakor tartatott meg a debreceni ev. reform. egyházmegyei lelkészi kar szokásos közértekezlete a lelkészi lakon, melynek közérdekebb tárgyai voltak a következők:

Egy előfordult esetből kifolyólag főtiszteletű püspök úr felkérte az iránti szives intézkedésre, hogy jövőben az egyházmegyei gyámdíjat élvezők életben létét — az illetők kértére — a debreceni egyház anyakönyvvezetője igazolja.

A lelkészek és tanítók rövid életrajzi adatai minden egyházban jegyeztessenek fel a jövő évi egyházlátogatás idejéig, vagy valamely anyakönyv erre alkalmas részén, vagy külön e célra szolgáló jegyzőkönyvben, hogy az utókor ez irányban tájékoztatva legyen.

Az énekeskönyv revideálásának elszenderedett ügye az egyházmegyei közgyűlésre felterjesztés útján megsürgöttetik.

Az egyetemes konvent — a közben eső hatóságok útján — megsürgöttetik az országos lelkészi nyugdíjintézet felállítása tárgyában tett ígéretének beváltására.

Az egyházkerületi egyházi értekezletnek „az egyházi adózásról, a belhivatalnoki fizetések rendezéséről s az egyházfenntartási alapok létesítéséről” szóló javaslatára vonatkozólag a lelkészerkezetlet kimondja, hogy a konvent ily irányú és tárgyú munkálata után az intézkedést megkésztetnek tartja, miután ez később kerülhet a konventnek tudomására, mint ezen ügy elintézését nyerne; mindamellett megjegyzéseit a következőkben teszi meg:

Az 1-ső §. komplikált, ajánlatik, hogy vétessék fel egyszerűen „személyi és birtok vagy kereseti adó.”

A 2. §. b) pontja oda módosítandó, hogy a vagyonaránylagos adó megkülönböztetés nélküli egyenlő percentekben vettessék ki.

A 3. §-ban említett adónemeket szintén az állami adó után és pedig percentekben óhajlja kivettetni az értekezlet, mivel ez egyszerűbb s igazságosabb az osztályba sorozásnál.

A közszükségleti adók címe alatt olvasható megkülönböztetések elvetendők, mivel az ott kiténtett szükséglet mind rendes szükséglet.

A költségelirányzat fedezeti részében az e) ponttal kapcsolatban indítványoztatik, hogy az iskolai adó olvasztassék be az egyházi adóba, hogy így az ingyen iskoláztatás lehetővé tétessék.

A 7. §-nál a gyülekezetek lélekszám szerinti osztályozása érintetlenül hagyatik, azonban csakis a jelenleg érvénybe lévő lelkészi díjlevelek *csontkítása* nélkül.

A 7. §. második bekezdése aként módosítandó, hogy a hol a hívek száma az 5000-t meghaladja, de a másik 5 ezeret el nem éri, másik rendes lelkészi állomás létesíttessék.

A 7. §. c) és d) pontjai összevonandók s a tanítók fizetése is a c) pont szerint állapítandó meg.

A 10. §. úgy módosítandó, hogy a belhivatalnokok fizetésének kiutalása évnegyedenként csak lehetőség szerint történjék, mert ha az egyházi törvények 257. §-a érvényben marad, akkor az egyház jövedelmi befolyásának ideje a fizetéseknel is figyelembe veendő.

A 12. §-t a 7-ik §-ra tett megjegyzés figyelembe vétele teljesen feleslegessé teszi.

Miután pedig a debreceni ev. ref. egyházmegyei lelkészi karnak „a lelkészi fizetések rendezése és tökéletesítésére” vonatkozólag van már egy önálló munkálata, mely az e tárgyban kiküldött egyházmegyei bizottság elbírálására vár; e munkalat annak idején szintén fel fog terjesztetni, hogy ezen fontos ügyben, a többféle munkálatok egybehasonlítása mellett, teljesen megnyugtató megoldás legyen eszközölhető.

Csiky Lajos theol. tanár úrnak a Nagy-Váradon 1895. okt. 31-én tartott egyházkerületi egyházi értekezlet alkalmával előadott „Javaslatait a belmissióról,” mely szerint minden belmissiói munka a hivatalos egyház, s ennek elsősorban hivatott képviselői a lelkészek kezében összpontosíttassék vagy egyedül az ő tudtokkal és felügyeletük alatt végeztessék; a lelkészek támogassák a biblia és vallásoserkölesi iratok terjesztésének ügyét; karolják fel a szegények és árvák gondozását; szegődjenek a mértékletességi ügy apostolaiává; nagyobb városokban hassanak oda, hogy akár a meglevő, akár az e célra külön felállítandó nőegyletek vegyék át a leányszerződött intézetek munkáját annyiban, hogy adjanak helyet csekély pénzért a hely után járó leányoknak, hol nekik való munkával tölthessék idejüket addig is, míg elhelyezést találnak; a vándorló mesterlegények — a socialdemokracia ez örökös ügyvivői — számára a lebűszerű beszállók helyett állitassanak szolid alapokra fektetett munkás beszállók; mint mindmegannyi kívánatos intézkedést az értekezlet elfogadta.

Valamint elfogadtattak Garzó Gyula gyomai lelkész úr „diakonusi intézményre vonatkozó indítványai” is, a mennnyiben tudniillik azok a hely és viszonyok tekintetbe vétele mellett keresztül vihetők.

Végül elhatározott, hogy legközelebbi egyházmegyei közgyűlésünket megelőzőleg tartassék rendkívüli lelkészi közértekezlet, melynek feladata leend az egyházmegyei egyházi értekezletek további sorsáról intézkedés.

Megemlítem végül, hogy estve a lelkészi és tanítói gyámintézetek pénztárai javára szépen sikerült táncvigalom tartatott, melynek csak a hajnali órák vetettek véget.

Adja az Isten, hogy egyházi életünk felvirágoztatásának előbb vitele végett Derecskén megindult szép kezdet találjon méltó folytatást a jövőben.

Sz. L.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

(Vége.)

A missiói bizottság jelentése egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetett. Az énekeskönyvi pénztár 40 db. kötvényét — a főisk. gazdasági tanács kérelmére — fötiszt. püspök úr a kerületi levéltárból a főiskolai levéltárba helyeztette át, hogy onnan aztán a többi kötvényekkel együtt a főiskolai pénztárba kerüljenek. A püspöki intézkedés jóváhagyó tudomásul szolgált.

A beregi egyházmegye fölterjesztéssel él a 15 kros tanítói nyugdíj-pótlék, vagyis az 1891. XLIII. t.-c. 10. §. eltörlése tárgyában. Minthogy a f. évi konvent 40. jk. száma alatt idevonatkozólag már intézkedett, gyűlés a kérelem felett napi rendre tér.

A nagyváradi leányinternatus igazgató tanácsának jelentését megnyugvással s előismeréssel veszi tudomásul a gyűlés.

A szalacsi egyháztanácsnak az érmelléki egyházmegye egy intézkedése ellen beadott felebbezését, mint felszereletlent, visszaütésitja a gyűlés.

A nagybányai egyházmegye indítványa alapján felhívja a gyűlés az esperesi kart, hogy az egységes liturgia készítésére vonatkozó javaslatát az őszi gyűlésre terjessze be. Ugyanezen egyházmegye azon indítványával szemben azonban, hogy a lelkészavátás nyomban kövesse a második lelkészképeségi vizsgálatot, — a kerület az eddigi gyakorlat fentartása mellett döntött. Ugyanezen egyházmegyének azon indítványára nézve, hogy a behivatalnokoknak teljesített szolgálmányok töröltessenek el, a kerület elvi kijelentést nem tesz, hanem azt figyelembe vétel végett a konvent illető bizottságához felterjeszti. Ugyanezen egyházmegyének a Vincze József olvasókönyvének és Kecskeméti László természetrajzának megbíráltatása s az egyházkerület kiadványai közé leendő fölvétele iránti fölterjesztése — áttétetik a népközlési tanügyi bizottsághoz, hogy ez saját hatáskörében intézkedjék.

A bihari egyházmegye előterjesztéséből sajnálattal veszi tudomásul a kerület, hogy a csökmői egyház tagjainak oly jelentékeny részéből kivészni látszik az ősök hitéhez való ragaszkodásnak érzete, a socialisticus igazgatások hatása alatt történt tömeges kilépésekkel szemben fogantatosított egyházmegyei intézkedéseket jóváhagyja, megadja előleges engedélyét a felekezeti iskolának községivé való átváltoztatására, elvárja azonban az egyházmegyétől, hogy erre annak idejében a kerület végeleges határozatát ki fogja kérni. Ugyanazon egyházmegyének az országos lelkészi nyugdíjintézet létesítése tárgyában kelt kérelme, minthogy ez a kérdés egyetemes egyházunknak egyik legvitálisabb érdeke, lehető gyors intézkedés végett az egyetemes konventre fölterjesztetik.

A debreceni, érmelléki, heves-nagykunsági, beregi és szatmári egyházmegyéknek a lelkészi jövedelmek kiegészítéséről alkotott törvény tárgyában kelt fölterjesztésinél, tekintettel arra, hogy a törvényjavaslat némely sérelmes intézkedései már a tárgyalás folyamán megszüntetettek s a miniszter nyilatkozatai az aggodalmakat több tekintetben eloszlatták; továbbá, hogy a konvent már mindazt megtette, a mit egyházunk érdekeinek és jogainak megoltalmazása végett józanul meg lehetett tenni s a Tisza-féle indítvány elfogadásával egyházi adózásunk reformjára is megtette a szükséges előkészítő intézkedéseket s hogy végül különben is már minden intézkedés, mely a törvény további módosítását célozná,

elkészített: a közgyűlés nem látja szükségét további intézkedéseknek. Minthogy azonban az egyházmegyék fölterjesztéseiben lehetnek olyan kívánalmak és elvek, melyeket a konvent jövődö eljárásában figyelembe vehet, az egyházmegyei jegyzőkönyvek esetleges használat végett a konventre felterjesztetnek.

A bács-aranyosi leányegyház anyásítását a felső-szabolcsi egyházmegye előterjesztésére kimondja a gyűlés.

A felső-szabolcsi egyházmegye a 600 frtos lelkész-fizetési minimum módosítása iránt fölterjesztéssel fordul a kerülethez. Kéri, hogy azon egyházaknak, a melyek ideiglenesen és feltételesen leányosítottak, adassék meg ismét az anyaegyházi jelleg s a lelkészválasztási jog, vagyis a 600 frtos minimumra vonatkozó, egyházkerületileg is jóváhagyott egyházmegyei határozat helyeztesék hatályon kívül, hogy amaz egyházainkat — tekintettel a kongrua-törvényre — megmenthessük. A gyűlés ilyen értelemben határoz, a szóban forgó leányegyházak szavazati jogára nézve pedig kimondja, hogy ez egyházak anyásításuk után szavazati joguk megadásáért forduljanak az egyházkerülethez.

A néhai Joó István közepiskolai felügyelő hagyatékában maradt hivatalos iratok átvételéről Föt. püspök úr intézkedett s intézkedését a gyűlés jóváhagyó tudomásul vette.

A közepiskolai igazgatók számára kiadott miniszteri útastást tanulmányozás végett áttetzi a gyűlés a megválasztandó közepiskolai felügyelőhöz, kinek ide vonatkozó jelentését az öszre elvárja.

A tanügyi bizottságnak a „Biblia-ismertetés“ cz. közepiskolai kézikönyv nyomtatása iránt tett intézkedése jóváhagyatik. A tanfolyam hallgatása nélkül tett jogi vizsgálatok időközéinek megállapítása tárgyában kelt miniszteri intézkedés tudomásul szolgál.

A tiszántúli közepiskolai tanáregyesület fölterjesztéssel fordul az egyházkerülethez, a magyar ref. közepiskolai tanárképzés előmozdítása czéljából, kérvén, határozza el, miként:

1. A debreceni philosophiai facultás, mint a ref. tanárképzés czéljaira begyűlt alap évi jövedelmének terhére két 500 forintos tanárképzési ösztöndíjat szervez.

2. Az egyházkerületi pénztár terhére egy 500 frtos tanárképzési stipendiumot állít fel s az egyetemes konvent útján felhívja a hazai ref. egyház többi kerületeit is, hogy saját pénztáruk terhére hasonló ösztöndíjat szervezzenek.

3. Úgy a debreceni philosophiai facultás alapjainak, mint az egyházkerületi pénztárnak terhére létesített ösztöndíjakra a felvétel jogát egyházkerületünk magának tartja fenn, a felvétel körül követendő eljárást, valamint az ösztöndíjas tanárjelöltek ref. szellemben való nevelésének biztosítékait (a budapesti ref. theologiai akadémián bizonyos tárgyaknak colloquium kötelezettsége mellett hallgatását s egy évig külföldi prot. egyetem látogatását) s az ily uton kiképzett tanároknak ref. közepiskoláinkban való szolgálati kötelezettségét szabályzatilag állapítja még. A mennyiben pedig ily ösztöndíjakat a többi hazai ref. egyházkerület is állít fel, az egyöntetű eljárás megállapítása végett e szabályzatot az egyetemes konvent elé terjeszti.

4. Felkéri az egyetemes konventet közbenjárásra az iránt, hogy az ösztöndíjas ref. tanárjelöltek az Eötvös-kollegiumba vétessenek föl s hogy egyetemi tanulmányaik folyama alatt a szabályzatilag kijelölendő tantárgyakban a budapesti ref. theologiai akadémiának is rendkívüli hallgatói lehessenek.

5. Végül fölkéri az egyetemes konventet, hogy ez ösztöndíjakon kívül újabban terjessze ki figyelmét a magyar prot. ifjak számára külföldi prot. egyetemeken máig is meglevő ösztöndíjakra s az 1887. évi konventi jegyzőkönyv ide vonatkozó 41-ik pontja, valamint dr. Zsilinszky Mihálynak a magyar prot. ifjakat illető külföldi egyetemi ösztöndíjakról legközelebb megjelent „Tájékoztatója“ alapján igyekezzék kieszközölni, hogy e stipendiumokra ne csak theologiai tanulmányokat végezõ, hanem tanári pályára készülõ ref. ifjak is minél nagyobb számban vétessenek föl.

Az indítvány tanulmányozására bizottságot küld ki a gyűlés (tagjai: Szabó János elnöke alatt Széll Kálmán, Horthy István, György Endre, Ujfalussy Béla, Dóci Imre, Futó Mihály, Borsos Benő és Zsigmond Sándor főjegyzõ), mely az őszi gyűlésre jelentést és javaslatot fog tenni.

Ugyancsak a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesületnek a felszolt tanári gyám- és nyugdíjintézete tárgyában felt jelentése — tudomásul szolgált.

A másodnap gyűlés első tárgya a gymnasiumi német nyelvi tanszék betöltése volt. A 4 pályázót, kik közül azonban egy Aág Norbert dr. a választás előtt visszalépett, a tanári kar következő sorrendben ajánlotta: 1. Tóth Benő miskolci h. tanár, 2. Kecskeméthy M. Lajos debreceni főgymn. h. tanár, 3. Gyöngyösi László szabadságot állami tanár s 4. Aág Norbert dr. szentesi tanár, a közgyűlés pedig a három elsõt kandidálta. A kerületi gyűlés titkos szavazással a következõ 8 tagot küldte ki a tanárválasztó küldöttségbe: Széll Kálmán, Szabó János, Dávidházy János, Doroghy Lajos, Tisza Kálmán, Horthy István, György Endre, Dégenfeld Sándor gr. A debreceni egyház képviselőiben pedig tanárválasztónál: Kiss Albert Dicsõfi József, Mitrovics Gyula, Kovács József, Szikszay Szabó László, Szikszay Szabó József dr., K. Tóth Kálmán s Szunyogh Bertalan jelentek meg. Megválasztották 15 szavazattal (Tóth Benő 1 szavazatával szemben) Kecskeméthy M. Lajost.

Miután a konvent f. évi 22., 42., 49. sz. határozatait tudomásul vették, a szükséges intézkedéseket megtették s a vallástanárok javadalmazásának nyilvánítására a középiskolai felügyelő figyelmét felkérték — elõsmerés és köszönetet szavaztak Debreczen város törvényhatóságának ama nemes tényéért, melylyel a főisk. nyilvános olvasó-terem dotációját az 1898—1900. évekre 300 frtról 800 frtra emelte. A debreczeni ref. főgymnasium 1898/9. tanévi tantárgy-beosztása s több új tankönyv alkalmazása jóváhagyó tudomásul szolgált. Minthogy debreceni főiskolánk gymnasiumában a magánvizsgálat díj a legalacsonyabb s ez a körülmény a magántanulók számának fokozása révén iskolánk jóhírnevére kártékony visszahatást gyakorolhat: a gymn. tanárkar propositiójára kimondja a gyűlés, hogy jövõre egy osztályból tett magánvizsgálat után 40, osztályösszevonásoknál pedig 60 frtot kell fizetni, de a kerületbeli lelkészek és tanítók gyermekeinél bármely osztályból tesznek is vizsgálatot, a díj 30 fr-.

A francia nyelvnek a gymnasiumban egyik rendes gimn. tanár (Nagy Zsigmond dr.) által teljesítendõ tanítása évi 150 frt költségemelését okoz, a mit a gyűlés megszavaz. A gyorsírást pedig Török Péter tanár fogja tanítani.

Néhai Joó István középiskolai felügyelő helyét a gyűlés a tanügyi bizottság javaslatára, közfelkiáltással, debreceni főgymnasiumunk derék igazgatójával, Dóci Imrével töltötte be, ki mély megilletődéssel köszönte meg a felé fordult megtisztelő bizalmat. Érzi, hogy ez

sokra kötelezi s gyöngeségének érzete, fogyatkozásainak õsmerete daczára is sarkalja, hogy igyekezzék helyét megállani. De aggodalomba is ejti, vajjon nem várnak-e tőle többet, mint a mit önmagának s ez állás természetének õsmerete mellett ígérhet. Elõsmeréssel adózik elõde odaadó buzgóságának, rendkívüli tevékenységének s igéri, hogy azon tapasztalatokat, melyeket mint 21 éves gyakorló tanárnak s mint az országos közoktatási tanács 8 éves tagjának alkalmá volt megszereznie, felekezeti tanügyünk szolgálatában lelkesedéssel fogja értékesíteni s állásának tartalmát, súlyt, jelentőséget igyekszik kölcsönözni. Kerületünk középponti főgymnasiumától szívében soh'sem fog elszakadni. Meg van gyõzõdve róla, hogy középiskolánk virágzása s bennök a református közszellem ébrentartása fontos érdeke egyházunknak s iskolánk református szelleme egyházunknak a müvelt református társadalomra gyakorolt hatásával egy és azonos. Ajánlja magát a kerület nagyrabecsült jóindulatába s hathatós támogatásába. A hatalmas éljenzéssel fogadott beszéd után, az elnökség melegen üdvözölte az új középiskolai felügyelőt, ki esküjét csak a másnapi ülésen tette le. A gymnasiumi igazgatói állást, melyre nézve a tanári kar elnöki felhívásra, ajánlatát már be is nyújtotta (ajánlotta Sinka Sándort és Karai Sándort), szintén felkiáltás útján, Sinka Sándor tanárral töltötték be, a gymn. tanárkart pedig megbízták, hogy a megüresedett tanszékre közzétéendő pályázati hirdetést állapítsa meg. Dóci Imre helyét az elsõ fizetési osztályban majd csak az igazgató tanács fogja betölteni.

A közgyűlés legfontosabb tárgyát, mint elõre is jeleztük, a debreceni főiskola felügyeleti és kormányzati rendszabályainak megállapítása, vagy a mi ezzel jórésben egyértelmű, a főiskolai igazgató-tanács szervezése képezte.

A tárgyalás nagyérdelklõdés mellett indult meg, de mégis gyorsabban ért véget, mint elõre gondoltuk volna azon ellentétek után, melyek a különbözõ tényezõk felfogása közt már a szervezeti javaslat elõkészítése alkalmával mutatkoztak.

A tanügyi bizottság által elkészített és kinyomatott javaslat vita nélkül elfogadtatott általánosságban a részletes tárgyalás alapjául. A vita tulajdonképen a részletes tárgyalás folyamán indult meg s nagyobb arányokat csak az igazgató-tanács tagjainak megállapításáról szóló §-nál öltött.

György Endre e szakasznál azt az indítványt tette, hogy a debreceni egyház ne nyerjen képviselőt az igazgató tanácsban s ennél fogva a c) pont, mely szerint a debreceni egyház az egyházkerület 12 küldöttjével szemben főgondnokán kívül még 7 tag által lenne képviselve, mellõztessék.

Puky Gyula kir. táblai elnök, újonnan választott tanácsbíró elhibázott dolognak tartja az egész javaslatot, mert szerinte nincs szükség igazgató tanácsra, minthogy anyagi ügyekben fennáll a gazdasági tanács, a szellemi ügyekre nézve pedig ott van az egyházker. tanügyi bizottság. A mennyiben azonban a javaslatához mégis hozzá kell szólnia, a debreceni egyház részére ugyanannyi szavazatot kíván, a mennyi az egyházkerületnek lesz; hosszasan fejtegeti továbbá azt hogy a tanároknak tulajdonképen nincs helyük az igazgató-tanácsban, minthogy éppen felettük lesz hivatva felügyeletet és ellenõrzést gyakorolna a tanács, abban tehát sem õk sem az egyházkerületi középiskolai felügyelő helyet nem foglalhatnak, minthogy az utóbbi is tanár volt. Ellenzi továbbá azt is, hogy az egyházker. és kollegiumi ügyész tagja legyen a tanácsnak. Puky tanácsbíró felszólalása,

a mely egészen a debreceni egyház álláspontját képviselte, sőt némely tekintetben annál még merevebb és visszaütőbb volt, különösen a tanárok irányában, széles körben meglepetést okozott.

dr. *Baczoni* Lajos előadó, a ki a szervezeti javaslatot készítette, rámutat arra, hogy az egész század folyamán foglalkoztatta az egyházkerületet a főiskola felett gyakorlandó felügyelet módzatainak kérdése, a nélkül, hogy valaha végleges megoldást nyerhetett volna. Ennek oka leginkább az volt, hogy a debreceni egyház tekintetben oly igényeket támasztott, a melyeket kielégíteni, sőt elismerni sem lehetett, a nélkül, hogy az egyházkerület törvényszerű és természetes jogköre esorbát ne szenvedett volna. A debreceni zsinat óta törvényben ismertetett el újlag, hogy a főiskolák kormányzása és felügyelete az egyházkerületet illeti meg. Ennélfogva ott, a hol épen a felügyeleti és kormányzati jog gyakorlásának közvetítő organumáról van szó, semmi más testület befolyást vagy jogot nem igényelhet. Ha tehát a debreceni egyház képviselőt nyer az igazgató tanácsban, az egyenesen az egyházkerület felhatalmazásából, úgy szólván előzékenységből származottnak tekintendő, de a melynek követelésére semmi jogalap nem létezik. A debreceni egyház példátlan jogokat és befolyást gyakorol eddig is a főiskola körül a gazdasági ügyekben az által, hogy a főisk. gazdasági tanácsba annyi képviselőt küld, mint a kerület, sőt ezzel szemben még előnyben van, mert a tanács elnöke az egyház főgondnoka; a szorosán vett tanulmányi ügyekre döntő befolyása van az által, hogy a tanárválasztásban fele szavazattal vesz részt. Ezenkívül főgondnoka az egyházmegyei gondnokok diszes sorában foglalt helyet az egyházkerületi közgyűlésen, mint a főiskola helyi gondnoka; s a tanulók legsúlyosabb fegyelmi vétségeiben ítélő tanárkari gyűlésekben ő elnököl. E jogai jövőben is érintetlenül maradnak, de a kormányzás és felügyelet — mint magasabb hatósági jogkör — kizárólag és kétségtelenül az egyházkerületet illeti meg. Ugyanazért, mivel azt látja szóló, hogy az egyház az igazgató tanácsban való képviseltetésére egyes jogot formál, ezt pedig a legkisebb mértékben sem lehet elismerni: esatlakozik a György Endre indítványához. Puky tanácsbíró felszólalására reflektálva, kifejti, hogy az egyházkerület hosszas tapasztalás után győződött meg arról, hogy szüksége van egy olyan organumra, a mely a főiskola összes, úgy anyagi, mint szorosán tanügyi viszonyainak ismeretével támogathassa öt alapos információival a kormányzás és felügyelet terhes munkájában, a mire a tanügyi bizottság nem képes, a gazdasági tanács pedig szintén csak egyoldalú tájékoztatást nyújthat. Egy ilyen egyeztető fórumra van szükség, hogy tervszerű fejlesztés és vezetés váljék lehetővé. Erre való lesz az igazgató tanács, a mely a költségvetést és számadást is alaposan felül fogja vizsgálni, a mit eddig a kerületnek egy ad hoc bizottsága pár óra alatt, tehát nagyon fogyatékosan végezhetett.*

Merőben igazolhatatlannak találja szóló a tanárok mellőzését, mert az E. T. helyet ad azoknak az igazgató tanácsban, az egyházkerületnek múlt évi szabályrende-

* Hogy mennyire szükség van egy ily szervezetre, a mely a főiskola vagyoni ügyeinek is teljes ismeretével végezheti a kerületi közgyűléssel szemben az előkészítés munkáját, mutatja az, hogy valahányszor egy nagyobb lépést akart tenni a kerület a főiskola fejlesztése végett, mindig elégtelennek mutatkoztak a létező organumok. Így kellett néhány évvel ezelőtt is kiküldeni a főiskola anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálására szervezett bizottságot, a mely a viszonyok kényszerítő hatása alatt permanenssé vált.

lete pedig egyenesen úgy intézkedik, hogy az igazgató tanácsokban a tagok $\frac{1}{3}$ része tanárokból álljon. De nem is kísértették meg sehol a világon, hogy oly testületből, a mely kiválólag tanácsadó, előkészítő, nem pedig hatósági jogkörrel van felruházva, éppen a szakembereket hagyták volna ki. Honnan venné a tanács ezek nélkül az információt? Pusztán a jegyzőkönyvekből s a látogatásokból? Hiszen ily testületben a munka legnagyobb részének elvégzése éppen a tanárookra hárul! A középiskolai felügyelő pedig oly fontos felügyeleti organuma a kerületnek, hogy úgyszólván mindenki inkább kihagyható, mint ő a tanácsból. Rámutat végül szóló arra is, hogy felelős jogtanácsos nem nélkülözhető oly testületben, a mely igen sok jogi vonatkozású kérdésben lesz hivatva dönteni vagy véleményt adni. Ezek után ajánlja szóló a c) pont kivételével a beterjesztett javaslat elfogadását.*

Simonffy Imre debreceni főgondnok felszólalása után szótöbbséggel a beterjesztett szöveg fogadtatott el, s e szerint a debreceni egyház 8 szavazatot nyert.

Nézetünk szerint az eredmény kielégítő annyiban, hogy a szavazatok aránya által érvényre van emelve az az elv, hogy a főiskola vezetésében a döntő súly a kerületre esik; de sajnálnunk kell, hogy ez az elv nem domborított ki határozottabban, mint a 12 és 8 szavazat aránya által, a mi a gyakorlatban még kedvezőtlenebb lesz, mert jobbára vidékiekből választott 12 kerületi tagnál aligha kevesebb lesz a helybeliek közül választandó 8 debreceni egyházi képviselő, kik mindenkor teljes számmal megjelenhetnek. Mindenesetre örvendetes dolog azonban az, hogy végre-valahára a debreceni főiskola vezetése oly szervezést nyert, a mely az öntudatos kormányzást, hatályos felügyeletet és ellenőrzést és a tervszerű és elevenebb fejlesztést lehetővé teszi s az által sok olyan baj és visszasság keletkezését megelőzi, a milyenek a múltban nagy számmal fordultak elő.

A szervezeti javaslat többi része egy pár kisebb jelentőségű módosítással, minő a *Thaly* Kálmáné volt, a ki a főiskolai könyvtárt különösebben is kiemelni kívánta a gondozás tárgyai közül, s a minő volt a *György* Endréé, a ki a vagyonkezelés egész menetére való felügyelet szükségességét hangsúlyozta s a mihez némi vita után *Kiss* Albert is hozzájárult, az egész javaslat elfogadtatott, életbeléptetése elhatározottatott, valamint a tagok megválasztása is.

A tanügyi bizottság újjászervezését — a mi az igazgató tanács felállításának természetes következménye — elvileg kimondta a gyűlés s ide vonatkozólag magától a bizottságtól kér véleményes javaslatot. *Tóth* Sámuel hittanárnak a folyó tanév második felére történt helyettesítését s a tápintézeti kedvezményes helyeknek a különböző tanszakok között történt új és arányos megosztását, a tanítóképezdei ének- és zenetanári tanszék után az esedékes fentartótestületi díjaknak az országos nyugdíjintézetbe való befizetését s a tanítóképezdénket kitüntetett ama miniszteri megaláztatást és előismerést, melyről lapunk már korábban megemlékezett, tudomásul vették. A Budapesten tartandó classica-philologiai tanfolyamon leendő részvétel költségeire *S. Szabó* József tanárnak 100 frtot, az aradi tornaversenyen résztvevő 3 tanár s 10 szegénysorsu tanuló uti költségeire s ellátására 200 frtot szavaztak meg, a theol. tanárkarnak a hittanhallgatók tandíjmentessége s a második helvét hit-

* E felszólalást részletesebben ismertettük azért, mert súlyt helyezünk arra, hogy t. olvasóink a fontos kérdésekről több oldalról bővebb tájékoztatást nyerjenek. Szerkesztő.

vallás új lefordíttatása tárgyában kelt javaslatait tüzetesebb kidolgozás végett a gazdasági tanácsnak adták ki, illetve a tanárkarhoz tették vissza.

Harmadik napon délelőtt megválasztották az igazgató tanács egyházkerületi tagjaivá: Szabó Jánost, Széll Kálmánt, Dávidházy Jánost, Zsigmond Sándort, Dorogi Lajost, Görömbei Pétert, György Endrét, Lengyel Imrét, Rázsó Gyulát, Kiss Eleket, Hajnal Istvánt, Ujfalussy Bélát. Az új közepiskolai felügyelő nyugdíjügyének rendezése tárgyában a főiskolai tanárok nyugdíjintézeti közgyűlésétől kér a kerület véleményt, felhíván ezt, hogy első renden azt vegye fontolóra, nem tarthatná-e meg a felügyelő az országos tanári nyugdíjintézetben elfoglalt helyét. A debreceni felsőbb leányiskola igazgatótanácsában megüresedett két helyet Dóci Imrével és Lengyel Imrével töltötték be. Nagy József tanítóképezdei tanárt, kinél a közepiskolai tanárképesítő vizsgálat letehetését egy esztendei egyetemi hallgatás feltételéhez kötötte a miniszter, a gyűlés egy évre szabadságolja s helyettesének 800 frtnyi díját a tanári nyugdíjintézet pénztárából utálja ki, felhatalmazván az elnökséget, hogy a képezdei tanári kar fölterjesztéséhez képest, alkalmas tanerőt állíthasson be. Dr. Peckó Ernő főgymnasiumi tanár kérvényével szemben a megválasztáskor kikötött vizsgálat kötelezettséget fentartja a kerület. — Márton Jenő VII. o. jövőre a Márton Polixena alapítvány egész jövedelmében részesítendő.

A hajdu-böszörményi gymnasiumot, hol ez időszert csak 5 rendes tanár működik, a miniszter leirata értelmében felhívja a közgyűlés, hogy a most betöltetlen állásokra is mielőbbi rendes tanárokat válasszon. Nánás a gymn. tanárok fizetését már az 1898. évre rendezte, a mi örvendetes tudomásul szolgált. Ugyanezen gymnasiumnak, valamint a karcaginak 5. és 6. osztálya, a nyilvánossági jogot 1897/98-dik évre is megnyerte. A hódmező-vásárhelyi közepiskolánál megejtett kormánybiztosi látogatásról fölvevett jegyzőkönyv a látottak felett megelégedést fejez ki. Ugyanott a miniszter Sükösd Gyulát és Bence Zsigmondot tanárokká nevezte ki. A szigeti jogakadémiára vonatkozó miniszteri leiratot tudomásul vették, egyúttal figyelmeztették a pártfogóságot, hogy ha az intézetet fenn akarja tartani, igyekezzék azt oly helyzetbe hozni, hogy a törvénynek minden tekintetben megfeleljen. A n.-váradai leányinternátus szervezeti szabályzatán némi változtatást eszközölt a gyűlés, amennyiben kimondta, hogy mikor az igazgató bizottságban anyagiak tekintetében differenciák merülnek fel, az ügymenet megkönnyítése végett egyenesen a kerülethez történjenek a fölterjesztések.

Élénk érdeklődést támasztott a szatmári felsőbb leányiskola tanítóinak nyugdíjügye s ezzel kapcsolatban a kerület által adott 1000 frtnyi évi segély állandósítása és biztosítása iránt beadott kérvény.

A tanügyi bizottság véleménye szerint a kérdés addig elodázandó volna, míg a németi egyháztól s Szatmár városától nyújtott segélyek állandó volta nem igazoltatik. Tabajdi Lajos: Az intézet fennállásának mellözhetlen feltétele, hogy tanerői az orsz. tanári nyugdíj- és gyámintézet kötelekébe felvétessenek, a mit a miniszter most megtagadott. Mert ha oda sem vehetők fel, úgy kétségtelen, hogy az intézet, melynek tanítói szerény javadalmazásban részesülnek s már eddig is sokféle kísértéseknek voltak kitéve, hogy nagyobb fizetésű áltami intézetekhez menjenek, pár év alatt megszűnik, noha a Paulai Szent Vincéről nevezett s 800 nőrendekkel bíró hatalmas rom. cath. anyazárda mellett fennállása kiváló érdeke egyházunknak. Szerinte a

város költségvetésébe beillesztett segély állandónak tekinthető, épígy a németi egyház hozzájárulása is. Fél, hogy a jövő gyűlésen már nem lesz kinek adni a segélyt, ha a kerület azt most meg nem szavazza.

Gergely Károly és Biky Károly hozzászólása után Tisza Kálmán emelt szót: A kérdés nagyszabásúát mindnyájan érezzük s így csak 2 szempontot kíván kiemelni. A kerület ama korábbi végzésétől, hogy a segélyt addig szavazza meg, míg az intézet államsegélyért nem folyamodik, szerinte eltekinthetünk, mert ha oly módon kér és nyer államsegélyt az intézet, mint közepiskoláink, hogy t. i. igazgatása felekezeti kezében marad, úgy ez akadályt nem képezhet. De az évi budgetbeli megerősítés a város segélyének állandósága iránt a legkisebb biztosítékot sem nyújtja, hiszen meglehet, hogy vagy a város sem fogja az összeget valamikor felvenni, a mikor aztán a miniszter sem erősíti meg, vagy — ha fölveszi is — a miniszter, a költségvetésnek deficitel zárulása esetén, mint *nem állandó* kötelezettségnek, törlését rendeli el. Szükség tehát, hogy ez az állandóság határozottan kimondassék. De aztán, ha ez meglesz, nem szeretné, ha a mi végzésünk csak egy perczig is akadályául szolgálna az intézet consolidatiojának. Mondja ki a kerület, hogy az 1000 frtot — mint eddig — ezután is adni fogja a meghatározott időig, míg az intézet felekezeti igazgatás alatt lesz, egyúttal már most kimondja, hogy a kerület járandósága — újabb közgyűlési határozat nélkül is — abban a pillanatban állandónak tekintendő, mikor a többi tényezők járandóságának állandó volta biztosítva van. Gyűlés az indítványt magáévá tette.

A kerületi bíróság időszaki tanácsába Ármós Bálint helyére Lengyel Imrét, új póttagnak pedig György Endrét választották be.

Csiky Lajos theol. akad. tanár jelentést tett a zsolternak sajtó alá általa rendezett gradual-kiadásáról. Munkájáról elismeréssel vett tudomást a gyűlés s felhívta a gazdasági tanácsot, hogy a közreműködött Mácsai Sándor ének- és zenetanár 40 frtnyi honorariumának honnan leendő kifizetésére adjon véleményt.

Sütő Kálmán munkácsi lelkész a katonai hatóságoknak a lelkészi szolgálatok igénybevétele és díjazása körül tanúsított önkénykedése, a lelkészi állás tekintélyét s autonómiánkat sértő magatartása ellen folyamodással él. Minthogy e bajon részleges intézkedésekkel gyökeresen segíteni nem lehet: fölkeri a gyűlés a konventet, hogy a kormánynál tegyen lépéseket az iránt, miként a lelkészek által a honvédség és közös hadsereg részére teljesítendő szolgálatok módozataira és díjazására nézve egyházi főhatóságunk közbenjöttével állandó és minden önkénykedést, bizonytalanságot kizáró szabályok állapíttassanak meg.

Darcsi Miklós borzsovai lelkész abbéli kérelmét, hogy részére utólag adasson ki a múlt évi rendkívüli államsegélyből 45 frtot, a mit a beregi egyházmegye tőle, holott őt, mint 500 frton alól levő javadalmast a konventi és kerületi határozat szerint megillette volna, megvont — visszatették az egyházmegyéhez, mivel a kerület az egyházmegyére bizta a segély kiosztását.

A debreceni egyházmegyének a debreceni egyház szavazatai kérdésének szabályozása tárgyában hozott s az egyházat nyilatkozatra felhívó határozatát Szinay Gyula megfelelőbevévén — gyűlés a felebezést elutasította.

A debreceni egyháztanács az esperes utján panaszt emelt a miatt, hogy a debreceni kir. gazdasági tanin-

tézetben és földmives iskolában az újabb időben az igazgatóság sem tantermet sem alkalmas időt nem akar engedni a vallástanításnak, holott a korábbi igazgató idejében ily akadályokat nem támasztottak. Ez évben a tanítás tényleg szünetelt is. A kerület meggyőződéséről, hogy az igazgató és tanári kar ezáltal akarják lehetetlenné tenni a vallástanítást, felkéri a földmívelési minisztert, miként ez akadályok elhárítása iránt tegyen intézkedést, hogy a debreceni egyháztanácsal egyetértőleg a vallástanítás alkalmas terem és idő kijelölése által biztosíttassék.

A csekei felebbezés — költségvetés ügyében — felszerelés végett visszaadatik. A másik, számadási ügyben kelt felebbezés pedig letétetik az egyházmegyéhez, hogy az 1897. évi 536. számú végzés értelmében először saját bírósága által tárgyalassa az ügyet, mint-hogy a felelősség megállapítása bírói útra tartozik; csak azután kerülhet az ügy felebbezés esetén az egyházkerületi bíróság elé.

Az Ármós Bálint megüresedett egyházkerületi tanácsbírói helyére gyűlés elrendelte a választást. A szavazatok felbontására pedig a kerületi elnökség elnökléte alatt Zsigmond Sándor, Görömbei Péter, Kiss Albert, Simonffy Imre, Lengyel Imre és Sass Béla tagokat küldötte ki.

A gazdasági tanács jegyzőkönyveinek tárgyalásánál két kérdésben támadt eszmecsere. Egyik a költségvetés közszükségleti alapjainál, hova Kiss Albert a K. Tóth — Simonffy-alap 2080 frtnyi évi jövedelmét csak *ideiglenesen egy évre* akarta beillesztetni, minthogy ez az alap különben az alapító szóbeli nyilatkozatai szerint a phil. facultást illetné s a kerület korábban maga is itt vette ezt kombinációba. Márk Endre és Sass Béla utaltak arra, miként az alapító levél, amely különben is 1883., tehát jóval a phil. facultás gondolatának újabb fölmerülése előtt kelt, semmi kétséget sem hagy fenn arra nézve, hogy ez az alapítvány a főiskola *közszükségleti pénztárát* illeti, a hova azt a gazdasági tanács végzése tényleg beütalta. Gyűlés a tanács intézkedését s illetve a költségvetést változatlanul megerősítette. A másik a gazdasági tanács ama felirata kapcsán, melyben a múlt kerületi gyűlés azon határozatával szemben, hogy jövőre 5—6 ezer frtnyi nagyobb összeget a költségvetés keretén túl, a kerület jóváhagyása nélkül ne utaljon ki, ha sürgős szükség nincs rá, eljárását indokolni igyekszik s annak helyességét vitatja. Gyűlés Balogh Ambrus, Bacsoni Lajos, Sass Béla s az elnökség hozzászólása után, korábbi *határozatában foglalt utasítását* változatlanul fentartja.

Harmadik nap egész délután az Andaházi-Szilágyi-intézet ügyeivel foglalkozott a közgyűlés. Előadó és jegyző Csiky Lajos intézeti helyettes gondnok volt. A gyűlés mindenekelőtt általánosságban elfogadván, részleteiben is letárgyalta s néhány csekély módosítással elfogadta az egyházkerület 1897. évi októberi közgyűlésének 456. sz. végzésében kinevezett Andaházi-Szilágyi intézeti küldöttség által kiadott intézeti *Szervezeti szabályzatot*, mely szoroson egybevágó rendszerben megállapítván A) az intézet legfőbb felügyeleti hatóságának, az egyházkerületnek; B) az intézeti bizottságnak; C) a főfelügyelő püspöknek és felügyelő lelkésznek; D) az intézeti gondnoknak; E) a felügyelő tanárnak és orvosnak; F) az intézeti nevelőnek jog- és kötelességkörét, s intézkedvén az intézeti inasok és házmester; a kosztadás, kenyérszállítás és mosatás; az intézetbe való fölvétel, a beléphetéshez szükséges kellékek, a házszabályok ügyeiben is: mindenestre ki fogja venni

az intézetet eddigi bizonytalan helyzetéből, melynél főként a gondnoknak felelősségnélküli helyzete, a különböző hatóságokkal szemben való bizonytalan állása okozott legtöbb bajt. A Szervezeti szabályzat kapcsán megjelentek az intézet alapítójának teljes végrendelete, s az intézet történetének főbb mozzanatai is, mely munkálatot a hely. gondnok állított össze, közölvén benne egyebek közt az intézeti volt nevelők s növendékek teljes névsorát is.

Majd a hely. gondnok részletes jelentésének tárgyalására tért át a gyűlés, melyben ő beszámol mindazon munkákról, melyeket az intézet ügyében a múlt évi októberi közgyűlés óta végezett, s mindazon mozzanatokról, melyek azóta az intézet ügyeinek rendbe hozása végett történtek. Az egyházkerületileg kinevezett intézeti küldöttség kétszer jött össze a helyettes gondnok által készített Szervezeti szabályzat végleges megalkotására, a családi leszármazási táblákat a hely. gondnok elkészítette s azok revidálására, helyesbítésére kétszer összehívta a családi tanácsot; elkészítette múlt évről volt hivatali elődének, Vértessy Istvánnak s a maga számadásait, melyekben az intézet vagyoni állásáról immár világos képet nyújthat.

Ezen számadás főbb adatai a következők:

Vértessy István adós az intézetnek az általa fölvett 5800 és 4500 forintokon kívül még 1242 frt 62 krral; jelzálogkötvényeken volt az intézetnek 1897. dec. 31-én 69,800 frtja; általában vagyona jelzálogkötvényeken, takarékpénztári könyveken, értékpapirokban, készpénzben együtt 76,766 frt 32 kr, ingatlan vagyonban 78,103 frt 50 kr, együtt 154,869 frt 82 kr; bevételi előirányzata a Vértessynél levő pénzek jövedelmének is felszámításával 7376 frt 72 kr, a nélkül 6413 frt 72 kr; költség-előirányzata személyi járandóságokban és dologi kiadásokban 6144 frt.

A hely. gondnok jelentése végén több javaslatot terjesztett még elő, melyeket a közgyűlés egynek kivételével mind elfogadott. Az általa készített családi leszármazási táblákról esetleg még kimaradt rokonok az egyházkerületi elnökség által rendes hirdetési úton fognak felhivatni igényeik bejelentésére, s ha ez megtörtént, a gondnok állítsa össze az újonnan beérkezett adatokat, hívja össze még egyszer a családi értekezletet s ez által megbíráltatván munkálatát, az egészet adja sajtó alá.

A Szilágyiak egyik ága, nem fogadtatván be a családi tanács által a rokonságba, ez ellen felebbezést nyújtott be az egyh. ker. közgyűléshez, mely nem menvén be az általa ügyis el nem dönthető ügy érdemébe, a felebbezőket a polgári bíróság elé utasította.

Az egyházkerületi közgyűlés szombaton reggel, előző napi gyűlése jegyzőkönyvének hitelesítése után, jegyzőkönyvi köszönetet szavazott Csiky Lajosnak az intézet ügyeinek rendbehozása körül kifejtett buzgó és lelkiösmeretes munkájáért.

Negyedik napon a gazdasági tanács jegyzőkönyveinek tárgyalását folytatta a gyűlés. A főiskolai pénztárban levő Wertheim-szekrények 3-ik kulcsának ki által leendő kezelését illetőleg elvileg kimondotta, hogy a számvevő a pénzürtékek kezelésébe és őrzetébe a legcsekélyebb mértékben sem folyhat be, s a kérdés — melyben a kerület a tanács meghallgatása nélkül nem kíván intézkedni — bővebb megfontolás s a szabályok megfelelő módosításának indítványozása végett visszaadandó a gazdasági tanácsnak.

A főisk. oratorium számára beszerzendő új orgonának másként nem fedezett költségei az ő építettő

pénztárból fizetendők ki 2 esztendő alatt, még ha ez által a tőke támadtatnék is meg. A szervezendő igazgató tanács pedig megbízatást nyert, hogy több orgonapítőtől kérjen ajánlatot, a bekerülési összeget állapítsa meg s ennek legalább részben társadalmi úton való előkerítettésére is tegyen kísérletet.

A gymnasiumi internatusnak az Andaházi-Szilágyi intézettel tervelt összekapcsolását, a mit a felülvizsgáló küldöttség javasol, de a mi az internatus létesítését évekre elodázhatná, elejti a gyűlés s megbizta a gazdasági tanácsot, hogy az internatus tervezetét rövid idő alatt, lehetőleg öszre terjessze be. Felhatalmazást nyert a tanács, hogy Cabán Dániel péknek — tekintettel a liszt árának magasságára — az iskolai év végén a szerződési összegben (egy kg. kenyér 7¼ kr.) felül bizonyos kárpótlási összeget szavazhasson meg, a főiskolai táptintézeti pénztár helyzetét és érdekeit tekintvén irányadóknak.

A fölterjesztett díjlevelek, adás-vételi és esereszerződések letárgyalása s az elnökség lankadatlan kitarthatásáért Szabó János esperes által meleg hangon tolmácsolt hálás köszönet kifejezése után a gyűlés, május 14. déli ½1 órákor véget ért.

— s — a.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tiszántuli egyházkerületi egyházi értekezlet nagy választmánya** e hó 11-én gyűlést tartott Debreczenben. A gyűlésen elnökölték Kiss Áron püspök, egyházi, gróf Degenfeld Schomberg József egyházker. főgondnok, világi részről. Jegyző volt: Dr. Erdős József. Jelen voltak: Balogh Ferenc theol. akad. tanár egyházi, Simonffy Imre kir. tan., polgármester, világi alelnökök. Szabó János, Széll Kálmán, Sütő Kálmán, Nagy István, Dávidházy János, Puky Gyula, Lengyel Imre, Kiss Albert, György Endre, Horthy István, Izsaák Dezső, Uray Imre, Garzó Gyula, Soltész János, Gulyás Lajos, Dr. Hajnal István, Dr. Nagy Zsigmond, Csiky Lajos, Soltész László, Márk Endre választmányi tagok. Gergely Károly, Tatár János, Győri Lajos, S. Szabó József értekezleti tagok. Néhány jelentés után a szakosztályok alakították meg következőképen: a) **Az egyháztársadalmi szakosztály** tagjai: Csernák István, Dávidházy János, Garzó Gyula, György Endre, Dr. Hajnal István, Hérmán Mihály, Horthy István, Izsaák Dezső, Lengyel Imre, Márk Endre, Dr. Nagy Zsigmond, Puky Gyula, Rázsó Gyula, Simonffy Imre, Soltész János, Sütő Kálmán, Szabó Károly, Tisza Kálmán, Uray Imre. b) **A nevelésügyi szakosztály** tagjai: Dr. Farkas Antal, Dr. Imre József, Kiss Albert, Dr. Kovács Sándor, Nagy István, Dr. Nagy Zsigmond, Némethy Lajos, Ritoók Zsigmond, Szöllőssy Antal. c) **Az irodalmi szakosztály** tagjai: Balogh Ferencz, Dr. Bartha Béla, Csiky Lajos, Dicsőffy József, Dr. Erdős József, Gulyás Lajos, Dr. Imre József, Dr. Nagy Zsigmond, Szabó János, Szeremley Sámuel, Széll Farkas, Thali Kálmán, K. Tóth Kálmán, Dr. Váradi Zsigmond. Határozatba ment az osztályba sorozás után, hogy az őszi értekezleti közgyűlés szept. 7-én Debreczenben tartatik meg. Az ünnepi szónok dr. Erdős József lesz.

— **A középiskolai tanterv-revisio.** E hó 25-én gyűl össze az országos közoktatási tanács, hogy a középiskolai tantervben szükségessé vált revisiót a közoktatásügyi miniszter elnöklete alatti tanácskozáson megállapítsa. Részt vesz e nagyfontosságú gyűlésen,

mint a közoktatási tanács tagja, középiskolánk újonnan választott felügyelője, *Dóczy Imre* is. A tanács állandó bizottsága ápr. 26-án tartott ülésében összeállította a kívánatosnak tartott revisiót s arról jelentését (88. l.) ki is nyomatta s a tagoknak megküldötte. A tanterv javasolt módosításai, rövid összefoglalásban a következők: 1. A *magyar irodalomtörténet* tanítása a VII. és VIII-ik osztályban foglal helyet; a poétikához kapcsolódik, mint új anyag a művészettani alapfogalmak rövid fejtegetése s a VII-ik o. anyagához a magyar nyelv rendszerének áttekintése; az olvasmányok canona pontosan megállapítottak. — 2. A *történet* úgy rendeztetik be, hogy a nemzeti történet — az V. oszt. kivételével — minden osztályban helyet találjon, I.—II. o. magyar nyelvi olvasmány alapján, III.—IV. o. összefüggő elbeszélés alakjában, VI.—VII. az egyetemes történettel kapcsolatban, VIII. o. összefoglalólag; az V-ik osztályban a classikus ókor tanítottak. — 3. A *földrajz*, mint önálló tárgy, illesztetik a tantervbe; I. o. a hazai föld, IV-ik o. Magyarország politikai földrajza VII-ik o. Európa és Amerika földrajza, VIII-ik o. Magyarország politikai, gazdasági és műveltségi állapota. — 4. *Latin nyelv és irodalom.* A célból elmarad a magyar szöveg latinra fordítása s ennek következtében az írásbeli dolgozatok száma kevesbedik (I.—VII. o. havonként kétszer, VIII. o. havonként egyszer) és a heti órák összes száma hattal csökken; az olvasmányok canona ez: III.—IV. o. Cornelius Nepos és Phaedrus továbbá Julius Caesar vagy Curtius Rufus és Ovidius, V-ik o. Cicero és Ovidius, VI-ik o. Livius és Vergilius, VII-ik o. Sallustius, Cicero, Vergilius, VIII-ik o. Tacitus, Horatius; a nyelvtan tanítása az I.—VI. osztályokra kiterjesztetik; a VII.—VIII. osztályban a régiségek és irodalomtörténet összefoglalása is helyet nyer. — 5. A *görög* az irodalom áttekintése a VII.—VIII. o. megkövetelendő. — 6. A *modern nyelveknél* a cél alább szállítandó t. i. „gyakorlottság, a nyelv írásbeli és szóbeli használatában;“ a nyelvtan tanítása az összes osztályokra kiterjesztetik; az olvasmányok canona megállapítottak; a beszédgyakorlatokra nagyobb súly fordítottak. — 7. A *természetrajz* tanítása a gymnasiumban elválasztatik a földrajztól s heti 2—2 órában foglal külön helyet; a természetrajzi disciplinák tanmenete: IV. o. növénytan, V. o. állattan, VI. o. ásványtan vegytannal kapcsolatban. 8. A *természettanban* a matematika lehetőleg csak a physikai törvények kifejezésére, nem pedig levezetésére alkalmazandó. 9. A *matematikai tanítás* is hozzájáruljon a nemzeti elemek fejlesztéséhez és a tananyag minden ágazatában megkíván némi reductiót. — 10. A *rajzoló geometria* tanterve aképen állapítandó meg, hogy a túlságosan bő és elvont anyag reducáltatván, concretebb alakban, inkább szemléltetően határoztassék meg s a legegyszerűbb esetekre szorítkozzék; a tananyag reducálandó. — 11. A *szabadkézi rajznál* a főszű a látás és megfigyelő tehetség s a szépízlés fejlesztésére fordítandó. — 12. A *testgyakorlásnál* a szabadkézi gyakorlatok és a játékok lépnek előtérbe. — 13. *Végül a görög pótló tantárgyakra* nézve egyfelől az 1890. XXX. t.-c. keretében és e törvénycikk módosításával tesz javaslatot a bizottság. Első szerint a tanítás súlypontja a kizsemelt görög íróknak magyar fordításban való olvasatására esik s az olvasmányok mellett és alapján a görög irodalomtörténetre és görög művészet remekeinek ismertetésére is gond fordítandó. Az olvasmányok ezek: V. o. Homeros és Herodotos, kapcsolatban magyar epikusokkal és tört. írókkal, VI. Aeschylus és Sophoklés,

görög lyrai szemelvények kapcsolatosan, a magyar classikus költői iskolával, VII. o. Thukydides és Demosthenes, magyar történetírók és szónokok. Görög irodalomtörténet, VIII. Platon. A görög művészet remekei. Az ábrázoló geometria mellőztetik s a rajztanítás csak a szabadkézi rajzra terjesztetik ki. A törvényeikk módosításával a bifurcatio megszüntetendő és görögpótló tárgyképen vagy egy modern nyelv vagy a természettudományok egyik ága és rajz veendő fel. E szerint a gymnásiumoknak 3 typusa áll elő: 1. latin göröggel, 2. latin franciával, esetleg angol s olaszszal, 3. latin a természettudományok egyik ágával és rajzzal. Mindezekre kiterjesztendő az egységes jogosítás. Mint látható a revisió-javaslat rendkívül sok visszatérést mutat prot. iskoláink régi, kipróbált tanmenetéhez és így a mi konventi tantervünkhöz is.

— **Ármós Bálint hagyományai.** A múlt héten elhunyt nemeskeblű emberbarát Ármós Bálint, kinek halála széles körben keltett mély részvétet, végrendeletileg **75.800 koronát hagyott jótékony célokra** s ezáltal ércznel maradandóbb emléket emelt magának. A hagyományból 52.400 korona illeti *kollégiumunkat* és pedig „Ármós Bálint családi alapítvány” címen 20.000 korona, melynek kamatai egy Ármós családbeli ifjú tanítatásának költségeire fordítassanak; 4000 korona, melynek kamatai az ifjúra felügyelő gondnok tiszteletdíjára adassanak; 20.000 koronát hagyott azzal a kikötéssel, hogy az 100 évig kamatoztassék s akkor a tőke $\frac{1}{10}$ -ed része az esetleges kamatvesztések pótlására. $\frac{1}{10}$ -ed része szegény tanuló segélyezésére. $\frac{2}{10}$ -ed része pedig egyéb főiskolai célokra használtassék fel; a főiskolai magy. irod. önképzőtársulatnak és a kántusnak 1000—1000 a hittanhallgatók és joghallgatók segélyegyletének 200—200 koronát hagyott a megboldogult, míg ruháit a tanítóképezde szegénysorsu növendékeinek testálta. A kollégiumi philosophiai facultásra, valamint a tápintézetre és egy ösztöndíjalapul 2000—2000 koronát rendelt. — Ezekon kívül hagyott a bagaméri egyházra 6000, a községre 1000, a máramaros-szigeti lyceumra 2000 koronát, meg a könyvtárát. A debreceni egyháznak rendelt 5000 s egy Debreczenben felállítandó menház alapjául is 5000 koronát. A többi összeg különböző kulturális és jótékony intézmények között oszlik meg. Áldás és fény az igaz ember nevére!

— **Halálozás.** Hetek multával érkezett lapunkhoz a gyászjelentő, mely szerint Erdős Mózes András, a nyirbogáti egyház lelkésze még apr. hó 28-án meghalt. A gyászhir nemesak azért lepett meg bennünket fájdalomasan, mert tudomásunk szerint a halált nem előzte meg hosszabb betegség, de azért is, mert Mózes András egykor főiskolánk kiváló szorgalmú és képzettségű növendéke mindnyájunk előtt a minta-becsületesség, a hűséges lelkész, gondos családapa és önzetlenül szerető jó barát példányképe volt. Temetése körülményeiről s életrajzi adatairól egyik volt tanuló-társától kértük s várjuk a részletesebb tudósítást. Áldás és béke lengjen porai felett!

TARTALOM-JEGYZÉK: A Krisztus mennybe menetele. Eröss Lajos. — Schlauch. Csánki Bénéjamin. — A döntés előtt. M. F. — Közérkölcseink s a lekipásztör hivatása. Szunyogh Szabolcs. — Közéletünk: A debreceni ev. reform. egyházmegye egyházi és lelkészi értekezlete. Sz. L. — A tiszántúli ev. réf. egyházkerület tavaszi közgyűlése. — s — a. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**
Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.

Különösen figyelemre méltó a hirveves

Dr. Forti-féle sebtapasz,

de csak a valódi.

Ezen sebtapasz rendkívüli gyógy- és fájdalomcsillapító hatása által leggyorsabb gyógyulást eszközöl mindennemű sebeknél — égés-sebeknél különösen azonnali fájdalomcsillapítással, — valamint egyéb legkülönműbb külbajokban. — A női emlő gyuladásánál biztos eredménnyel alkalmaztatik. A csomagok ára: a legkisebbeké 35 kr., a közép nagyságúaké 50 kr., a legnagyobbaké 1 frt használati utasítással együtt.

Forti László

Kapható nagyobb vidéki gyógytárakban. Főraktár: **Török József gyógyszer-tára Budapest, Király-utca 12.** Debreczenben: **Balás Ödön, Füleky Pál, Röthschnek Jenő és özv. Tamássy Károlyné** gyógyszer-tárában. Ezen gyógytápasz készítője **Forti László Budapest, II. ker. Iskola-utca 28. szám.**

Óva intjük a t. közönség megvesztegetésével nevem s ugyanazon czim alatt forgalomba hozott, az eredetihez azonban nem hasonló értékű utánszatoktól. — Ez okból a Forti-féle sebtapasz csak akkor fogadható el **Forti-féle sebtapasz gyanánt, ha a használati utasítás, melybe még a legkisebb csomagok is göngyölve vannak, védjeggyemmel és azonkívül a csomagok külsején is látható Forti László eredeti kézjeggyel van ellátva, a csomagok pedig nevem kezdőbetűivel F. L. lepecsételve vannak.** Tessék tehát ezeket figyelemre méltatni s mindig így kérni:

Dr. Forti-féle sebtapasz (Forti László ered. gyártmány). Dr. Forti K. czim alatt forgalomba hozott haszontalan utánszat, valamint Forti György név alatti értékű utánszatot visszautasítandó.

Tek. Forti László urnak, Budapestben.

71 éves létemre vasuti kocsiba felszállva, megesusztam, lábszáromon tenyérnyi nagyságon a bőrt lenyuztam; sem enni, sem inni, sem aludni nem tudtam, 12 napig a patikai szerekkel használva. Amint a valódi Forti László-féle sebtapaszt utasítás szerint feltettem, két óra mulva rettenetes fájdalmam megszűnt, daganat a tüszésséggel elmult, sebem 14 nap alatt egészen begyógyult. Isten áldása legyen annak feltalálóján.

Küngös, jan. 29-én 1897.

Kész szolgálja **Molnár Antal**, földbirtokos.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előjáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium

építészeti műtermemet

I hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a aegújabb rendszer szerint készítek.**

Továbbá régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása esekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékglyártó István,
műorgona-építő.